

Uitgaan en opvoeding

Literatuur- en expertstudie naar de rol van ouders bij de preventie van middelengebruik en ander risicogedrag van uitgaande jeugd van 16 jaar en ouder.

A. Sannen, S. Woudstra, A. van den Bos, N. van Hasselt,
I. Schulten & J. Verdurmen

Uitgaan en opvoeding

Literatuur- en expertstudie naar de rol van ouders bij de preventie van middelengebruik en ander risicogedrag van uitgaande jeugd van 16 jaar en ouder.

Onderdeel van Roken, drinken, blowen & Opvoeding. Hoe pak jij dat aan?

STIVORO, 's-Gravenhage, 2012

Trimbos-instituut, Utrecht, 2012

Netherlands Institute of
Mental Health and Addiction

Colofon

Opdrachtgever:

ZonMw programma Leefstijlcampagnes

Projectleiding

Dr. Jacqueline Verdurmen (Trimbos-instituut)

Drs. Ingrid Schulten (Trimbos-instituut)

Projectuitvoering

Drs. Aukje Sannen (Trimbos-instituut)

Sanne Woudstra, Msc (Trimbos-instituut)

Annegré van den Bos, Msc (Stivoro)

Drs. Ninette van Hasselt (Trimbos-instituut)

Drs. Ingrid Schulten (Trimbos-instituut)

Dr. Jacqueline Verdurmen (Trimbos-instituut)

Productie

Trimbos-instituut

Productiebegeleiding

Kathy Oskam

Beeld

www.istockphoto.com

Personen afgebeeld op de omslag van deze uitgave zijn modellen en hebben geen relatie tot het onderwerp van deze uitgave of ieder onderwerp binnen het onderzoeksdomein van Trimbos-instituut.

Deze uitgave is te downloaden via www.trimbos.nl/webwinkel met artikelnummer **PFG91312**

Trimbos-instituut

Da Costakade 45

Postbus 725

3500 AS Utrecht

T: 030-297 11 00

F: 030-297 11 11

STIVORO

Parkstraat 83

Postbus 16070

2500 BB Den Haag

T: 070-312 04 00

F: 070-312 04 95

© 2012, Trimbos-instituut, Utrecht.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande toestemming van het Trimbos-instituut.

Inhoud

1	Inleiding	5
1.1	Achtergrond	5
1.2	Vraagstelling	6
1.3	Methode	6
1.4	Opzet rapport	7
2	Effectieve opvoeding van jongeren tot 16 jaar: algemeen en middelenspecifiek	9
2.1	Algemene opvoeding	9
2.2	Wat zijn effectieve elementen in rook- en alcoholspecifieke opvoeding?	10
2.3	Interventies in Nederland	11
2.4	Conclusies	12
3	Effectieve opvoeding ten aanzien van uitgaan voor 16-plussers	13
3.1	Ouders hebben nog steeds invloed	13
3.2	Ingrediënten van effectieve opvoeding ten aanzien van uitgaan voor 16-plussers	13
3.3	Effectieve interventies op het gebied van uitgaan en opvoeding	18
3.4	Effectieve interventies in uitgaanssettings	19
3.5	Conclusies en aanbevelingen	20
4	Interventies uit de Nederlandse praktijk - gericht op uitgaan	23
4.1	Ouderactiviteiten in horecasettings	24
4.2	Online activiteiten	25
4.3	Ouders op school	27
4.4	Homeparty's, peerproject voor ouders, cursussen en bijeenkomsten	27
4.5	Nazorgtrajecten voor adolescenten die door drank en drugs in de problemen zijn gekomen en hun ouders	29
4.6	Conclusies	29
5.	Resultaten expertmeeting Uitgaan en Opvoeding	33
5.1	Deelnemers aan de expertmeeting	33
5.2	Afbakening van het thema uitgaan en opvoeding	33
5.3	Op welke ouders moet een interventie over uitgaan en opvoeding zich richten?	34
5.4	Reacties op twee Amerikaanse interventies: het handboek en Parent Party Patrol	35
5.5	Randvoorwaarden voor een interventie over uitgaan en opvoeding	35
5.6	Conclusies	36
6.	Conclusie en aanbevelingen	37
	Bijlage 1 Overzicht bestaande interventies	41
	Literatuurlijst	59

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Sinds 2006 richten leefstijl- en preventiecampagnes zich in toenemende mate op ouders. Het Trimbos-instituut, Stivoro, de Radboud Universiteit, het Nederlands Jeugdinstituut en de Universiteit van Utrecht werken samen aan de ondersteuning van opvoeders rond de thema's roken, alcohol- en cannabisgebruik.

Deze impuls in voorlichting aan ouders en het begeleidende onderzoek heeft zich de afgelopen jaren met name gericht op de doelgroep ouders van kinderen onder de 16 jaar. Reden daarvoor was onder meer de verontrustende stijging in het alcoholgebruik bij jonge kinderen (12-14 jarigen), gesignaleerd in het Peilstationsonderzoek 2003 (Monshouwer e.a. 2008). Inmiddels is zowel internationaal als nationaal veel kennis opgebouwd over wat effectieve interventies zijn voor ouders van deze jongere doelgroep en wat hierin de effectieve elementen zijn (bijvoorbeeld het stellen van duidelijke regels, een goede communicatie tussen ouder en kind). Ook zijn er inmiddels in Nederland verschillende interventies voor ouders van deze jongere doelgroep ontwikkeld en onderzocht op effectiviteit (of is men daarmee bezig). Het succes van deze investering wordt duidelijk uit het dalende alcoholgebruik onder 12-14 jarigen de afgelopen jaren (Monshouwer e.a., 2008; Van Dorsselaer e.a., 2010).

De landelijke prevalentiestudies tonen echter tevens aan dat het gebruik bij de oudere leeftijdsgroep (vanaf 15 jaar) zorgwekkend hoog blijft (Monshouwer e.a., 2008; Van Dorsselaer e.a., 2010). Dat betekent dat er naast continuering van de aandacht voor het voorkomen van middelengebruik bij de jongste leeftijdsgroepen, meer aandacht nodig is voor het voorkomen van (bovenmatig) middelengebruik bij oudere leeftijdsgroepen. Voor ouders van jongeren van 16 jaar en ouder is echter nog weinig tot geen aanbod beschikbaar, terwijl ook deze ouders vragen hebben over hoe om te gaan met (het gebruik van) alcohol, roken, drugs en andere risicogedragingen. Deze ouders worden geconfronteerd met belangrijke veranderingen in de opvoedsituatie. De invloed die ouders hebben op hun kind neemt af, peers gaan een belangrijker rol spelen. Jongeren zijn vaker buitenshuis en het risicogedrag vindt dus ook buiten het zicht van de ouders plaats. In Nederland mogen jongeren vanaf hun 16^e jaar zwak alcoholische drank kopen. Gaan drinken met 16 jaar zou echter niet vanzelfsprekend moeten zijn. Een goed advies aan ouders is het eerste alcoholgebruik van hun kind zolang mogelijk uit te stellen, bijvoorbeeld tot 18 jaar. Wetenschappelijk onderzoek naar opvoedondersteuning gericht op gebruik van alcohol, tabak, drugs en ander risicogedrag bij deze oudere leeftijdsgroep is schaars (ook internationaal), evenals het aanbod van effectieve interventies voor ouders van deze oudere leeftijdsgroep.

Uitgaan vormt een belangrijke bezigheid van jongeren boven de 16. Van de 12 tot 24 jarigen bezoekt 27% minstens wekelijks een café, 32% gaat 1 tot 3 keer per maand. De helft van de 15-24 jarigen gaat minstens één keer per maand naar een discotheek of club (statline.cbs.nl, 2005). Naast de positieve kanten die uitgaan voor (de ontwikkeling van) jongeren heeft, vormt het een context waarin risicogedrag plaatsvindt. Het gaat niet alleen om roken, alcohol en drugs, maar ook bijvoorbeeld gehoorschade en seksualiteit

zijn onderwerpen die in deze context spelen. Ouders hebben daardoor (latente) vragen over welke afspraken ze met hun kind kunnen maken over uitgaan en zoeken informatie. Daarmee lijkt de uitgaanssetting bij uitstek geschikt voor een integratie van de opvoedingsadviezen ten aanzien van roken, alcohol- en drugsgebruik bij deze oudere leeftijdsgroep (Vermeulen-Smit e.a., 2010).

Ondanks dat er de afgelopen jaren diverse interventies zijn ontwikkeld rond middelengebruik in het uitgaanscircuit, ontbreekt het tot op heden aan een dergelijk ouderperspectief.

1.2 *Vraagstelling*

Ter voorbereiding op een mogelijk geïntegreerd aanbod van opvoedadviezen aan ouders van jongeren boven de 16 rondom het thema uitgaan, is de voorliggende inventariserende literatuurstudie uitgevoerd. In deze studie worden de volgende vragen beantwoord:

- Wat is er in de internationale literatuur bekend over effectieve opvoeding ten aanzien van uitgaan en/of roken, alcohol-, drugsgebruik (en andere risicogedragingen) bij jongeren van oudere leeftijd (16+) en zijn er effectieve interventies op dit terrein?
- Welke activiteiten worden er in Nederland uitgevoerd op het gebied van uitgaan en opvoeding bij deze oudere leeftijdsgroep en wat zijn de behoeften in Nederland? Hoe moet een Nederlandse interventie op dit gebied eruit zien en bieden buitenlandse interventies hierbij aanknopingspunten?

1.3 *Methode*

Om de eerste vraagstelling te beantwoorden is een literatuurstudie uitgevoerd. Er is literatuur gezocht via Pubmed, Psychilit en ERIC. Hierbij is gebruik gemaakt van verschillende combinaties van trefwoorden betrekking hebbende op de uitgaanssetting (i.e. nightlife, bars, coffeeshops), de doelgroep (i.e. parents/parenting/child rearing, professionals in youth work, patrons), gedrag (i.e. alcohol use, cannabis use, drug use, sexual behaviour, violence, clubbing, going out), leeftijd (i.e. college years, adolescents) en interventies (i.e. intervention, parent evening, website, flyer).

Deze search leverde een beperkt aantal studies op die voldeden aan de criteria (i.e. opvoeding(interventies), betrekking hebbende op jongeren van 16+, en in relatie tot middelengebruik of uitgaan). Het grootste deel van de gevonden artikelen had betrekking op opvoeding van oudere kinderen ten aanzien van middelengebruik (meestal alcohol). Er werden slechts twee relevante interventies gericht op 16-plussers gevonden, waarnaar onderzoek is gedaan.

Omdat de search maar weinig studies opleverde over de leeftijdsgroep 16+ is besloten om het rapport uit te breiden met een samenvatting van de literatuur ten aanzien van opvoeding van 16- (in relatie tot middelengebruik) en interventies. Hierbij baseren we ons op informatie die verzameld is in het kader van eerdere studies in 2010 (Van Hasselt e.a., 2010; Vermeulen-Smit e.a., 2010). De nieuwe literatuur in relatie tot 16+ wordt vervolgens vergeleken met wat bekend is over 16-, met als centrale vraag 'welke elementen blijven hetzelfde en welke veranderen'?

Voor beantwoording van de vraag welke activiteiten er in Nederland worden uitgevoerd op het gebied van uitgaan en opvoeding, is een search uitgevoerd op internet. De behoeftes en voorwaarden voor een dergelijke interventie in Nederland zijn ten slotte besproken in een expertmeeting, waarvoor experts uit zowel wetenschap als praktijk zijn uitgenodigd.

1.4 Opzet rapport

In het tweede hoofdstuk wordt een kort overzicht gegeven van de belangrijkste elementen in de opvoeding van jongeren onder de 16 jaar. Het gaat hierbij om zowel algemene opvoedprincipes als specifieke opvoeding ten aanzien van roken en alcoholgebruik. Tevens worden op effect onderzochte Nederlandse interventies voor deze leeftijdsgroep vermeld.

Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 beschreven wat er bekend is over de rol van ouders bij roken, alcohol- en druggebruik door jongeren van 16 jaar en ouder, wat mogelijke ingrediënten zijn voor een effectieve interventie bij deze leeftijdsgroep en of er al effectieve interventies voor deze doelgroep zijn.

In hoofdstuk 4 richten we ons op de Nederlandse situatie. Er wordt een indruk gegeven van welke interventies er op dit moment in Nederland beschikbaar zijn die zich (mede) richten op of enigszins raken aan uitgaan en opvoeding.

Alle verzamelde informatie is vervolgens in een expertmeeting voorgelegd aan een groep Nederlandse experts. De resultaten hiervan staan beschreven in hoofdstuk 5.

Ten slotte wordt in het laatste hoofdstuk de informatie uit de voorgaande hoofdstukken geïntegreerd in een aantal conclusies en aanbevelingen.

2 Effectieve opvoeding van jongeren tot 16 jaar: algemeen en middelenspecifiek

De laatste jaren is er veel kennis verworven over effectieve opvoeding gericht op de preventie van risicogedrag bij jongeren in de leeftijd tot 16 jaar. In dit hoofdstuk wordt de belangrijkste kennis op dit gebied samengevat. Allereerst wordt ingegaan op de algemene opvoedstijl. Vervolgens worden effectieve elementen van de middelspecifieke opvoeding (vooral afkomstig uit onderzoek naar rook- en alcoholspecifieke opvoeding) besproken. Dit wordt gevolgd door een weergave van kenmerken van effectieve interventies gericht op het beïnvloeden van het opvoedgedrag van ouders ten aanzien van (met name) roken en alcoholgebruik. Het hoofdstuk eindigt met de belangrijkste conclusies.

Voor een uitgebreider overzicht zie (Vermeulen-Smit e.a., 2010; Van der Vorst e.a., 2010).

2.1 Algemene opvoeding

Algemene opvoedvaardigheden vormen de basis voor specifieke opvoeding over roken, alcohol, seksualiteit en ander risicogedrag. De algemene opvoedstijl die ouders hanteren en de manier van communiceren tussen ouder en kind zijn hierbij van belang.

Autoritatieve opvoedstijl

De autoritatieve opvoedstijl wordt over het algemeen aangemerkt als de meest effectieve vorm van opvoeden (Vermeulen-Smit e.a., 2010; Van der Vorst e.a., 2010). Deze stijl wordt gekenmerkt door een evenwichtige combinatie van twee dimensies: enerzijds het uitoefenen van controle over het kind (het houden van toezicht, stellen van regels e.d.) en anderzijds het geven van emotionele steun. Autoritatieve ouders zijn warm en betrokken, maar ook standvastig en consequent ten aanzien van het stellen en naleven van regels, grenzen en het doorvoeren van consequenties wanneer deze niet worden nageleefd.

Een combinatie van de dimensies controle en steun wordt ook geadviseerd voor het opvoeden ten aanzien van middelengebruik. Verschillende onderzoeken laten echter zien dat een algemene autoritatieve opvoedstijl (zonder dat dit vertaald wordt naar roken en alcohol) op zich echter nog niet genoeg is voor het voorkomen van roken en alcoholgebruik. Zo vonden Huver e.a. (2007) geen verband tussen algemene opvoedstijl van de ouders en rookgedrag van de kinderen. Ook laten Nederlandse studies geen duidelijk verband zien tussen de algemene opvoedstijl en alcoholgebruik (Van der Vorst e.a., 2005; Van Zundert e.a., 2006). In deze studies wordt echter niet nagegaan of en op welke manier ouders roken en gebruik van alcohol (of drugs) met hun kinderen bespreken, de zogenaamde alcohol- en rookspecifieke opvoeding. Daarom is de laatste jaren de aandacht vanuit onderzoek verschoven naar welke rook- en alcoholspecifieke opvoedingskenmerken effectief zijn en aanknopingspunten bieden voor preventieve interventies gericht op ouders (Van der Vorst e.a., 2010).

2.2 *Wat zijn effectieve elementen in rook- en alcoholspecifieke opvoeding?*

Monitoring en kennis van gedrag van kind

Ouders moeten bekend zijn met het middelengebruik en risicogedrag van hun kind om hierop te kunnen anticiperen (Vermeulen-Smit e.a., 2010). Het werkelijke alcoholgebruik en rookgedrag van adolescenten wordt echter vaak door ouders onderschat (Van Dorsselaer e.a., 2010). Uit onderzoek is gebleken dat deze onderschatting samenhangt met de betrokkenheid van ouders bij de alcohol- en rookspecifieke opvoeding: hoe groter de onderschatting van het alcoholgebruik en rookgedrag van het kind, des te lager is de betrokkenheid van ouders bij de rook- en alcoholspecifieke opvoeding (Engels e.a., 2005; Harakeh e.a., 2005).

Normen

De normen die ouders uitdragen ten aanzien van alcohol en roken hebben invloed op het gedrag van het kind. Bij kinderen van ouders die alcoholgebruik door jongeren afkeuren, is sprake van minder alcoholgebruik en minder bingedrinken. Ook wat betreft roken zijn afkeurende normen van ouders gerelateerd aan het roken van minder sigaretten door het kind. (Van der Vorst e.a., 2010). Wanneer ouders een permissieve norm uitdragen ten aanzien van alcoholgebruik in het algemeen, blijken ze bovendien geen of minder regels te stellen ten aanzien van het alcoholgebruik van hun kind (Engels & Van der Vorst, 2008).

Regels stellen

Ten aanzien van alcoholgebruik laat zowel internationaal als nationaal onderzoek zien dat het stellen van strikte regels een preventief effect heeft op zowel initiatie van alcoholgebruik, als op regelmatig en overmatig alcoholgebruik (Vermeulen-Smit e.a., 2010). Hoewel er geen twijfel bestaat over het belang van het stellen van regels bij het uitstellen en verminderen van alcohol, is de onderzoeksliteratuur minder eenduidig over het positieve effect van het stellen van regels ter preventie van roken. Enkele studies uit de Verenigde Staten laten ook een positief effect zien van het stellen van regels bij roken (bijv. Jackson & Henriksen, 1997; Andersen e.a., 2004), maar Nederlandse studies kunnen deze effecten nog niet bevestigen (bijv. de Leeuw e.a., 2009; Harakeh e.a., 2005). Deze verschillende bevindingen kunnen te maken hebben met verschillen in operationalisatie van het concept 'regels', verschillende onderzoeksinstrumenten, of verschillen in de culturele context. Regels ten aanzien van roken werden in Nederland tot nu toe vaak geoperationaliseerd als 'huisregels'. In een nieuwe studie op basis van het HBSC onderzoek wordt momenteel nagegaan of er een verband wordt gevonden tussen rookregels die specifiek betrekking hebben op het kind (zoals regels ten aanzien van alcohol ook worden geoperationaliseerd) en het rookgedrag van kinderen.

Communicatie: kwaliteit en frequentie

Regels worden over het algemeen op adolescenten overgebracht in een gesprek tussen ouder en kind, ofwel door middel van communicatie. Aan deze communicatie worden in de onderzoeksliteratuur ten aanzien van preventie van alcohol en roken twee aspecten onderscheiden, namelijk de frequentie van de communicatie en de kwaliteit ervan. Wat betreft de frequentie van communicatie over roken en alcohol worden tegenstrijdige onderzoeksresultaten gevonden; sommige studies vinden dat een hogere frequentie van communicatie gerelateerd is aan meer roken en alcoholgebruik van jongeren terwijl in andere studies geen verband wordt gevonden (Van der Vorst e.a., 2010). Deze bevindingen

gen kunnen mogelijk verklaard worden doordat ouders (vaker) over deze onderwerpen gaan praten wanneer zij denken dat hun kind rookt of alcohol drinkt, of dit waarschijnlijk gaat doen.

Het belang van een goede kwaliteit van de communicatie tussen ouder en kind over deze onderwerpen, in het voorkomen of verminderen van roken en alcoholgebruik is echter wel duidelijk aangetoond (Van den Eijnden e.a., 2010; Harakeh e.a., 2010). Hieronder wordt verstaan dat ouders en adolescenten interesse hebben in elkaars mening, gemakkelijk over deze onderwerpen met elkaar kunnen praten en zich serieus en begrepen voelen tijdens zo'n gesprek. Wel is meer onderzoek nodig naar het effect van de inhoud en sfeer van een gesprek, en naar de communicatiestrategieën die ouders en kinderen hanteren als zij samen over alcoholgebruik en roken praten (Van der Vorst e.a., 2010). Naast de frequentie en kwaliteit van de communicatie, is het ook van belang dat ouders tijdig praten over alcohol, roken en drugs, namelijk voordat hun kinderen hiermee zijn begonnen.

Voorbeeldgedrag

Voor zowel roken als alcoholgebruik geldt dat het voorbeeldgedrag van ouders een aanhoudend effect heeft tijdens de adolescentie (Van der Vorst e.a., 2010). Kinderen kopiëren het gedrag en ouders dragen met hun gedrag ook hun normen ten aanzien van middelengebruik uit. Daar komt bij dat ouders die zelf roken of drinken minder vaak alcohol- of rookspecifieke opvoeding geven (Van der Vorst e.a., 2010).

Beschikbaarheid van alcohol en sigaretten thuis

Beschikbaarheid van alcohol en sigaretten thuis lijkt een risicofactor voor roken en alcoholgebruik door jongeren. Beschikbaarheid van alcohol thuis is gerelateerd aan een toename van alcoholgebruik onder jongeren van twaalf tot en met 16 jaar. De invloed van de beschikbaarheid van tabak thuis blijkt minder duidelijk uit onderzoek. Mogelijk is de beschikbaarheid van sigaretten gerelateerd aan het al dan niet doorgaan met roken (Van der Vorst e.a., 2010).

2.3 Interventies in Nederland

Er zijn in Nederland inmiddels een aantal op effect onderzochte interventies voor ouders gericht op het voorkomen van middelengebruik bij jongeren onder de 16 jaar. De handreiking 'Middelspecifieke opvoedinterventies ter ondersteuning van ouders geeft een overzicht van effectieve en goed onderbouwde interventies (Oud e.a., 2012). Voorbeelden zijn:

- *PAS (Preventie van Alcoholgebruik door Scholieren)*
Deze interventie wordt aangeboden op scholen en richt zich op zowel ouders als kinderen in het voortgezet onderwijs. De interventie bestaat uit een presentatie op een algemene ouderavond over alcoholgebruik door scholieren en de rol van ouders hierbij. Daarnaast volgen de leerlingen de digitale alcoholmodule van De Gezonde School en Genotmiddelen. Positieve effecten op alcoholgebruik van de jongeren zijn aangetoond in een RCT (Koning e.a., 2009).
- *Hou vol: geen alcohol!*
Deze interventie is gericht op ouders van kinderen in groep 7 en 8 van de basisschool en is gebaseerd op de Amerikaanse interventie 'Smoke-free Kids' (Jackson &

Dickinson, 2006). De interventie bestaat uit vijf magazines voor ouder en kind die maandelijks toegestuurd worden, met daarin informatie over alcoholopvoeding en opdrachten voor ouder en kind. Daarnaast is er een website voor kinderen met educatieve spelletjes. De eerste resultaten van een pilotstudie zijn positief, met korte termijn effecten op de frequentie van communicatie in de hele groep en een verhoogde kwaliteit van communicatie bij moeders met een bovengemiddeld alcoholgebruik (Mares e.a., 2011). De interventie wordt momenteel in een grootschalige RCT onderzocht op effectiviteit, net als een Nederlandse versie van Smoke-free kids.

- *Pratenmetuwkind*
Dit is een online interventie gericht op het verbeteren van de communicatie tussen ouder en kind over middelengebruik. Door middel van e-learning worden ouders belangrijke aspecten van de communicatie met hun kind bijgebracht. Er loopt een pilotstudie naar deze interventie.
- *Basiszorg Triple P voor ouders met Tieners*
Het Triple P programma is bedoeld om ouders te ondersteunen bij de opvoeding om emotionele- en gedragsproblemen bij kinderen en tieners te voorkomen of verminderen. Basiszorg Triple P voor Tieners is recent naar Nederland gehaald en in een pilot onderzocht. Het is een kortdurende individuele interventie van vier bijeenkomsten gericht op het versterken van de opvoedingsvaardigheden van ouders. Omdat veel tieners in de adolescentiefase gaan experimenteren met middelengebruik heeft dit een prominente rol gekregen in de pilot. De pilot laat positieve effecten zien op de opvoedvaardigheden van ouders, het probleemgedrag van jongeren en het middelengebruik van jongeren (De Graaf e.a., 2011).

2.4 Conclusies

Samengevat worden in de wetenschappelijke literatuur ten aanzien van roken-, alcohol- en cannabisopvoeding van jongeren tot 16 jaar de volgende aspecten voor ouders van belang geacht:

- Als basis een autoritatieve opvoedstijl waarbij warmte en betrokkenheid gecombineerd wordt met het stellen van regels.
- Kennis over het leven en gedrag van het kind, zoals weten wat je kind doet, waar het is en met wie.
- Een duidelijke anti-alcohol en anti-roken norm uitdragen.
- Heldere regels stellen ten aanzien van alcoholgebruik en roken door het kind.
- Een goede kwaliteit van de communicatie, waarbij ouders en adolescenten interesse hebben in elkaars mening, het gevoel hebben dat ze gemakkelijk over deze onderwerpen met elkaar kunnen praten en zich serieus en begrepen voelen tijdens zo'n gesprek.
- Voorbeeldgedrag: ouders kunnen het beste niet of zo min mogelijk drinken en roken in het bijzijn van het kind.
- Beschikbaarheid van alcohol en tabak in huis beperken.
- Beschikbaarheid van een aantal effectieve en veelbelovende interventies in Nederland om ouders ondersteuning te bieden bij middelenspecifieke opvoeding.

3 Effectieve opvoeding ten aanzien van uitgaan voor 16-plussers

Adolescenten boven de 16 jaar komen in een nieuwe levensfase. Onderzoek naar opvoeding voor deze groep is veel minder uitgebreid voorhanden dan voor de jongere leeftijdsgroep. Verondersteld wordt dat ouders minder invloed hebben, dat kinderen meer hun eigen plan trekken op zoek naar zelfstandigheid en ontwikkeling van een eigen identiteit, meer beïnvloed worden door vrienden en dat er minder 'opvoedmomenten' zijn doordat ze vaker bezigheden buitenshuis hebben. Tegelijkertijd komen deze kinderen in een kwetsbare periode voor het ontwikkelen van riskant leefstijlgedrag. Ze hebben door bijbaantjes over het algemeen de beschikking over meer geld, ze zijn vaker in situaties zonder toezicht van volwassenen, ze mogen alcohol en sigaretten kopen in winkels en in de horeca. Dat, gecombineerd met een turbulente hormoonhuishouding en een hersenontwikkeling die nog niet voltooid is, maakt aandacht voor leefstijlopvoeding belangrijk. In dit hoofdstuk kijken we naar wat bekend is over de invloed van ouders en over opvoedstrategieën rond leefstijlonderwerpen bij kinderen in deze leeftijd. Ook worden enkele effectieve interventies beschreven. De focus is daarbij gericht op uitgaan en opvoeding. Uitgaan is een context waarin roken, het drinken van alcohol en gebruik van drugs vaak voorkomt. Het geeft ouders daarmee een belangrijke aanleiding om uitgaansgedrag en daarmee samenhangende risicogedragingen met hun kind te bespreken.

3.1 Ouders hebben nog steeds invloed

Opvoeden ten aanzien van middelengebruik houdt niet op als kinderen 16 jaar zijn. Ook al twijfelen ouders er soms aan, zij hebben nog steeds invloed op het gedrag van hun opgroeiende kind. Dat blijkt onder meer uit Amerikaans onderzoek naar alcoholspecifieke opvoeding van adolescenten rond de 17 jaar, de leeftijd dat ze van high school naar de universiteit gaan. Ouders zijn wel onzeker over hoe zij alcoholopvoeding zouden moeten aanpakken en geven aan dat ze misschien te weinig weten over de lange termijn gevolgen van veel en vaak alcohol drinken (Graham e.a., 2006).

Studenten die van mening waren dat hun ouders veel drinken zouden afkeuren, die meer gemonitord werden door hun ouders en wier ouders bereikbaar/beschikbaar voor hen waren (telefoon, mail, sms) en met hen communiceerden over alcoholgebruik, vertoonden minder riskant drinkgedrag en kregen ook minder met de negatieve gevolgen van het drinken van alcohol te maken (Walls e.a., 2009; Abar e.a., 2009; Turrise e.a., 2010; Testa e.a., 2010). Deze jongeren blijken bovendien vaker vrienden te kiezen die beantwoorden aan de normen van hun ouders, ook ten aanzien van drankgebruik (Abar & Turrise, 2008).

3.2 Ingrediënten van effectieve opvoeding ten aanzien van uitgaan voor 16-plussers

In deze paragraaf worden de elementen op een rij gezet die belangrijk lijken voor een ouderinterventie in het kader van uitgaan en opvoeding voor 16-plussers. Een beperking

is dat het meeste onderzoek is gedaan in een andere context; in de Verenigde Staten mogen jongeren pas alcohol kopen wanneer zij 21 jaar zijn. Bovendien is het onderzoek vooral gericht op (uitwonende) studenten, hoger opgeleide jongeren uit meestal witte gezinnen in de hogere sociale klassen.

Thema's voor opvoeding ten aanzien van uitgaan

Naast de thema's roken, alcohol- en drugsgebruik spelen er in het uitgaanscircuit een aantal andere risico's waar opvoeding ten aanzien van uitgaan zich op zou kunnen richten. Zo is er een sterke samenhang tussen alcoholgebruik en het ontstaan van agressie in het uitgaanscircuit (Van Hasselt e.a., 2010). Ook seksueel risicogedrag hangt samen met alcoholgebruik. Er is aangetoond dat jonge, seksueel onervaren adolescenten die alcohol drinken minder vaak een condoom gebruiken. Ongeveer 20% van de Nederlandse jongeren (meisjes iets vaker dan jongens) zegt meegemaakt te hebben dat een ander misbruik maakte van hun dronkenschap om seks met hen te hebben. Alcohol gerelateerd seksueel geweld speelt zich eerder af in het uitgaansleven dan thuis (Van Hasselt e.a., 2010). Het risico van rijden onder invloed is eveneens een thema dat kan worden aangesneden in een integrale interventie gericht op uitgaan en opvoeding. Rijden onder invloed van alcohol en/of andere middelen verhoogt de kans op verkeersincidenten. Met name bij jonge mannen is dit risico groot (Van Hasselt e.a., 2010). Tot slot is het risico op gehoorschade door harde muziek in het uitgaanscircuit en op festivals een thema voor opvoeding ten aanzien van uitgaan. Naar schatting hebben zo'n 80.000 jongeren en jongvolwassenen in de leeftijd van 12 t/m 30 jaar (enige) gehoorschade opgelopen tijdens concerten en festivals (Passchier-Vermeer & Steenbekkers, 2001).

Wat betreft de inhoud van de boodschap is de vraag interessant of ouders 'harmreductie-informatie' zouden moeten overdragen: informatie over hoe de schade te beperken wanneer hun kinderen toch drinken, roken of drugs gebruiken. Ten aanzien van de voorlichtingsboodschap werkt voorlichting gericht op onthouding niet voor jongeren die al alcohol gebruiken. Adviezen over zo veilig mogelijk gebruik maken meer kans. Veel ecstasygebruikers (ouder dan 18 jaar) zijn zich bewust van de risico's die zij lopen en passen zelf dergelijke strategieën toe (Allot & Redman, 2006). Ouders passen soms ook al harmreductiestrategieën toe. Zij halen hun kind op van feestjes en zorgen dat ze een mobiele telefoon hebben (Graham e.a., 2006). Andere onderwerpen die ouders zouden kunnen aansnijden in het kader van harmreductie zijn bijvoorbeeld instructies geven voor als er iets mis mocht gaan en het belang benadrukken van rusten en herstellen na een avond uit.

Wat de invloed is op alcoholconsumptie en uitgaansgedrag als ouders dit soort strategieën toepassen is niet bekend.

Probleembesef

Zoals het geval is bij 16- (Vermeulen-Smit e.a., 2010), geldt ook voor ouders van 16+ dat er gewerkt moet worden aan probleembesef. Zonder probleembesef zullen ouders geen actie ondernemen. Een recente studie (Van Hoof e.a., 2011) liet zien dat er veel negatieve gevolgen van alcoholgebruik door 15- en 16-jarigen werden genoemd, waaronder ziek worden, vreemde dingen doen, onderlinge conflicten, ongelukken of verwondingen en geheugenverlies. Voor de meeste van de jongeren bleken de negatieve gevolgen van het drinken geen reden om hun drinkgewoonten aan te passen en maar in iets meer dan de helft van de gevallen waren de ouders op de hoogte van de incidenten. Wanneer ouders op de hoogte waren reageerde 60% zeer mild of nam het niet zo serieus. In minder dan een kwart van de incidenten wisten ouders ervan én uitten zij hun zorgen erover (Van Hoof e.a., 2011).

Monitoring

Net als bij jongere kinderen is het belangrijk dat ouders het gedrag van hun oudere kind blijven monitoren. Het blijkt ook op deze leeftijd nog een beschermende factor te zijn (Walls e.a., 2009; Abar & Turrise, 2008; Turrise & Ray, 2010; Wood e.a., 2004). Zo liet een studie van Walls e.a. (2009) zien dat studenten die zich tijdens de zomer voorafgaand aan de overgang naar 'college' meer gemonitord voelden door hun ouders, significant minder alcohol dronken. Daarnaast kregen zij minder met negatieve gevolgen van alcoholgebruik te maken. Deze relatie tussen monitoren door ouders en drinken werd in een studie van Fairlie e.a. (2011) echter niet gevonden. Dit werd mogelijk veroorzaakt door gebruik van een andere definitie van het begrip monitoring.

Naast weten met wie je kind 's avonds tijd doorbrengt en weten waar je kind 's avonds is, lijken ook de redenen waarom je kind drinkt van belang om te monitoren. Sociale motieven in de vroege adolescentie ('het feest is leuker met drank') blijken een belangrijke voorspeller te zijn van veel drinken (Schelleman-Offermans e.a., 2011). Dat is opvallend omdat lang werd gedacht dat drinken om problemen te vergeten ('coping' motieven) of om de eigen stemming te versterken ('enhancement' motieven) riskanter zijn. In een drinkcultuur als de Nederlandse lijkt dat dus niet het geval, mogelijk omdat in onze cultuur sociaal zijn en iets te vieren hebben veelal gepaard gaat met (veel) drinken.

Houding en normen

De houding van ouders ten aanzien van alcoholgebruik is ook wanneer het oudere kinderen betreft nog steeds van belang. Een weinig toegeeflijke houding van ouders ten aanzien van alcohol drinken kan bij oudere adolescenten gezien worden als beschermende factor (Walls e.a., 2009; Abar e.a., 2009; Turrise & Ray, 2010), die ook matigend werkt op de invloed die veeldrinkende vrienden hebben (Fairlie e.a., 2011). Studenten die vonden dat hun ouders toegeeflijk waren ten opzichte van alcohol, gingen significant vaker over tot wekelijks alcoholgebruik en bingedrinken (Walls e.a., 2009; Fairlie e.a., 2011), en kregen vaker te maken met negatieve gevolgen van alcoholgebruik zoals rijden onder invloed, ziek zijn en ongewenste seksuele gedragingen (Walls e.a., 2009).

Regels

Kinderen die in het voortgezet onderwijs geen alcohol mochten drinken, dronken ook minder in hun studententijd (Livingston e.a., 2010; Abar e.a., 2009). Daarnaast deden ze minder vaak aan 'peak drinking' en waren ze minder vaak dronken (Abar e.a., 2009). Er lijkt dus bij oudere kinderen een naijleffect te zijn van het stellen van regels op jongere leeftijd. Dit benadrukt het belang van strikte regels op jonge leeftijd.

In onderzoek naar de invloed van ouders op jongeren boven de 16 jaar, wordt geen aandacht besteed aan het stellen van regels zoals dit in onderzoek naar jongere kinderen gebeurt (bijv. mag je van je ouders een glas alcohol drinken als je thuis bent). Dit heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat naarmate jongeren ouder worden, het van meer belang is hun hang naar zelfstandigheid te respecteren en te ondersteunen; regels zullen vaker democratisch tot stand kunnen komen. In de literatuur wordt dan ook vaker gesproken over aan regels gerelateerde concepten als 'parental approval' of 'parental permissiveness', ofwel goedkeuring of toestemming door ouders voor het alcoholgebruik. 'Parental approval' en 'parental permissiveness' blijken in verschillende studies gerelateerd aan de mate waarin jongeren alcohol drinken en ook de mate waarin zij negatieve gevolgen van het alcoholgebruik ervaren (Abar & Turissi, 2008; Abar e.a., 2009; Walls e.a., 2009; Wood e.a., 2004; Turrise & Ray, 2010). Mogelijk heeft het zin dat ouders het met kinderen die drinken hebben over beperken van de risico's en het toepassen van beschermende maatregelen (Ray e.a., 2009).

Ten aanzien van uitgaan zijn er niet alleen afspraken te maken over roken en drinken en drugs. Ook over de frequentie van uitgaan, het tijdstip, de locatie, het vervoer, het gezelschap, seksueel gedrag, geld en de eventuele slaappleaats zijn afspraken te maken.

Communicatie

Uit de literatuur blijkt dat de communicatie tussen ouders en adolescenten over alcohol van belang is. Dit hoeft echter niet altijd expliciet over alcohol te gaan. Tieners met ouders die de voordelen van een gezonde leefstijl weten te communiceren, drinken bijvoorbeeld minder vaak en minder veel (Turrise e.a., 2010). Maar ook ouders die het lukt over te brengen dat alcohol niet de enige manier is om sociale contacten te bevorderen, vrienden te maken en in een positieve stemming te komen, hebben vaker kinderen die minder drinken (Turrise e.a., 2010). Daarnaast blijkt het van belang dat ouders ook beschikbaar zijn wanneer jongeren met hen willen communiceren (Turrise & Ray, 2010).

Leefstijlonderwerpen combineren

Het combineren van leefstijlonderwerpen in de opvoeding gedurende deze levensfase lijkt een versterkend effect te kunnen hebben. Zo vinden (Grossbard e.a., 2010) bij het combineren van een alcoholinterventie voor ouders met een interventie voor studenten (BASICS: Brief Alcohol Screening and Intervention for College Students) (Larimer e.a., 2001), ook een positief effect op gebruik van marihuana. Voor andere drugs was dit effect er niet. Verder toonde een studie van Testa e.a. (2010) aan dat een alcoholinterventie door ouders voorafgaand aan de vervolgoopleiding van hun kind ook kan helpen seksueel slachtofferschap te voorkomen.

Overgang naar vervolgoopleiding is een kwetsbare periode

Transitieperiodes – perioden waarin kinderen van de ene naar de andere fase overgaan – worden gezien als een goed aanknopingspunt voor specifieke opvoedthema's (Turrise & Ray, 2010). Voor ouders met pubers zijn de maanden voorafgaand aan een vervolgoopleiding zo'n periode. In de Verenigde Staten is het meeste onderzoek naar alcoholopvoeding voor oudere adolescenten dan ook gericht op de overgang van high school naar de universiteit, zeker omdat veel studenten dan ook het huis uit gaan en op een campus gaan wonen. Verschillende onderzoeken laten zien dat het aanbieden van een alcoholpreventie-interventie aan ouders voorafgaand aan een (HBO of WO) vervolgoopleiding effectief is voor het beperken van overmatig alcoholgebruik (Abar e.a., 2009; Turrise e.a., 2010) en ook voor bijvoorbeeld het voorkomen van seksueel slachtofferschap onder invloed (Testa e.a., 2010). Een dergelijke interventie lijkt bovendien extra effectief te zijn voor kinderen die graag op zoek gaan naar de grenzen en die risico's opzoeken, de zogenaamde 'high sensation seekers'. Dit is de groep die in de studententijd het meeste risico loopt op overmatig alcoholgebruik (Quinn & Fromme, 2011).

Aansluiten op kwetsbare perioden is in lijn met de Nederlandse campagne 'Hoepakjijddaan' voor ouders met kinderen onder de 16. Ook daarin is het belangrijk te zoeken naar en te focussen op kwetsbare perioden. Dat zijn perioden waarin alcoholgebruik 'op de agenda staat'. Voor 16-minners in deze campagne zijn dat bijvoorbeeld bijzondere feesten als oud- en nieuw en carnaval, maar ook het afscheid van groep 8 en de overgang naar het voortgezet onderwijs.

Sporten, alternatieve vrijetijdsbestedingen

Alternatieve vrijetijdsbestedingen zijn beschermend tegen alcoholgebruik. Tieners aanmoedigen om deel te nemen aan alternatieve vrijetijdsbestedingen (sport, uitgaan naar

niet natte-horeca bestemmingen, 'campus events') werkt beter dan hen simpelweg te waarschuwen feesten en kroegen te vermijden (Turrisi e.a., 2010). Een kanttekening hierbij is dat sportclubs in Nederland soms een stevige drinkcultuur kennen. Ouders zouden zich dan ook moeten informeren over het alcoholbeleid van de sportvereniging die hun kind bezoekt.

Seksespecifieke verschillen

Sekseverschillen en de rol van vaders verdienen zeker aandacht. In het onderzoek van Ichiyama e.a. (2009) werd gevonden dat een ouderinterventie in combinatie met een interventie voor studenten in de transitieperiode vooral op meisjes effect leek te hebben, bij het beperken van het aantal drankjes per keer in het eerste studiejaar. Jongens bleken echter juist meer per week te gaan drinken dan de jongens uit gezinnen waar de gewone schoolbrochure werd gebruikt (waarin overigens ook gesprekken tussen ouder-kind over alcohol werden aanbevolen). Jongens zouden in hun identiteitsontwikkeling meer behoefte hebben aan het afzetten tegen de ouders. Ook het feit dat in de meeste gevallen moeders zich met de alcoholopvoeding bezighielden zou een verklaring voor de weerstand bij jongens kunnen zijn. De opvoedstijl van de ouder van dezelfde sekse heeft mogelijk meer invloed op het drinkgedrag van studenten en op de mate waarin zij alcoholgerelateerde problemen ondervinden (Patock-Peckham & Morgan-Lopez, 2006). Een pleidooi voor meer betrokkenheid van vaders dus.

Methodiek

Gekeken naar de vorm van een opvoedinterventie gericht op gezond en veilig uitgaan, lijkt een interventie die inzet op meerdere sporen het meest kansrijk.

Een community-based interventie die gericht was op het versterken van monitoring door ouders en op het vergroten van deelname aan georganiseerde sport, bleek enige bescherming te bieden tegen middelengebruik onder opgroeiende jongeren (Kristjanson e.a., 2010).

Een andere meersporeninterventie ligt in de gecombineerde uitvoering van een ouderinterventie met peer- of motiverende interventies voor studenten (Wood e.a., 2010; Turrisi e.a., 2009). Dit kan leiden tot zowel minder drinken als tot minder negatieve gevolgen van het drinken. Een hogere interventiedosering, verschillende soorten informatie en verschillende verschijningsvormen lijken gunstig voor de preventieve werking. De ouderinterventie 'primet' de jongeren voor de peer-interventie: de ouders zetten de jongeren alvast in de grondverf, zodat de boodschap die aan de jongeren zelf gericht is, beter blijft. Wood e.a. (2010) vinden hierbij bevestiging in de Social Impact Theory van Latane: communicatie van één consistente boodschap via verschillende kanalen leidt langzaam tot verandering van sociale normen en verwachtingen rond alcohol.

Integrale aanpak

Aansluitend bij de hierboven genoemde suggestie voor het combineren van opvoedinterventies en interventies gericht op jongeren, blijkt in de literatuur ook ondersteuning te vinden voor het plaatsen van deze interventies binnen een meer integrale aanpak, gericht op beschikbaarheid en omgevingsfactoren (Ichiyama e.a., 2009). Om de beschikbaarheid van alcohol te beperken zijn wettelijke kaders belangrijk: het verhogen van de minimum leeftijd om alcohol te kopen (Livingston e.a., 2010; Schelleman-Offermans e.a., 2011), verhoging van accijns op alcohol, verbod op prijsacties (Schelleman-Offermans e.a., 2011).

3.3 Effectieve interventies op het gebied van uitgaan en opvoeding

In de internationale literatuur is gezocht naar effectieve interventies gericht op ouders van jongeren van 16 jaar of ouder, met als onderwerp uitgaan en opvoeding of het voorkomen van middelengebruik. Deze literatuursearch heeft slechts twee interventies opgeleverd waarbij de effectiviteit in enige mate is onderzocht. Beide zijn afkomstig uit de Verenigde Staten. De eerste interventie bestaat uit een handboek voor ouders, gericht op preventie van (overmatig) alcoholgebruik in de transitiefase van high school naar de universiteit (Turrisi e.a., 2001; Ichiyama e.a., 2009; Turrisi e.a., 2010). De tweede interventie is Parent Party Patrol. Deze interventie is gericht op het voorkomen dat jongeren privéfeestjes bezoeken waar geen toezicht door volwassenen wordt gehouden (Srebnik e.a., 2001).

Handboek voor ouders van Turrisi

Turrisi e.a. (2001) ontwikkelden een interventie gericht op ouders van jongeren die het huis uit gingen om op een campus te gaan wonen en te studeren. De basis van de interventie vormde de bestaande kennis uit de literatuur ten aanzien van de factoren die van invloed zijn op het drinkgedrag van jongeren, namelijk:

- houding en opvattingen van ouders over alcohol
- bewustzijn bij ouders van 'teen drinking'
- eigen alcoholconsumptie van ouders en goedkeuren van drinken
- voorbeeldgedrag
- monitoring
- de kwaliteit van de ouder-tiener relatie en communicatie tussen ouder en kind

De interventie bestaat uit een handboek voor ouders van ongeveer 30 pagina's. Het handboek besteedt onder meer aandacht aan het creëren van probleembesef bij ouders (door het vermelden van cijfers over het alcoholgebruik van studenten en de negatieve gevolgen ervan). Daarnaast wordt ook ingegaan op strategieën om de communicatie met het kind te verbeteren en de eigen effectiviteit van het kind te verhogen. Ten slotte worden een aantal feiten over alcoholgebruik vermeld die gebruikt kunnen worden in een gesprek, zoals biologische en psychologische effecten en redenen waarom studenten wel of niet drinken.

Deze interventie is door Turrisi e.a. in een studie onder (aankomende) eerstejaars studenten en hun ouders onderzocht (Turrisi e.a., 2001). De resultaten zijn, in tegenstelling tot de ervaringen bij andere interventies, zeer positief met betrekking tot de participatie door ouders aan de interventie, met name door moeders. De auteur verklaart dit mede uit de vorm van de interventie, namelijk een handboek. Interventies worden vaak gegeven in de vorm van bijeenkomsten of workshops die minder flexibel inzetbaar zijn voor ouders. Ook lijkt van belang op welke wijze de ouders gemotiveerd worden tot deelname. Ouders blijken in deze interventie het meest gevoelig voor een appèl op het feit dat het bijzonder is dat zij met hun kind over alcohol praten ('their perception of uniqueness as a parent who communicates with their teens about alcohol') gecombineerd met inzicht in de voordelen van communicatie tussen ouder en kind (Turrisi e.a., 2010).

Daarnaast laat de interventie, in ieder geval op korte termijn, positieve resultaten zien zoals minder alcoholgebruik en dronkenschap, een negatievere houding ten aanzien van drinkactiviteiten, een minder goedkeurende houding ten aanzien van drinkgedrag door peers en ouders en minder negatieve consequenties van drankgebruik.

In een herhaling van het onderzoek (Ichiyama e.a., 2009) met een langere onderzoeksperiode werden eveneens effecten van de interventies gevonden, hoewel meer bescheiden. Er werd een beperkt maar significant effect gevonden op het aantal drankjes per week maar niet op bingedrinken of alcoholgerelateerde problemen.

Parent Party Patrol (PPP)

Deze ouderinterventie heeft als focus dat ouders hun puberende kinderen niet naar feestjes laten gaan waar geen toezicht door volwassenen is. Ouders krijgen daartoe informatie aangeboden over pubergedrag en over communicatie in het gezin over regels.

PPP betreft een informatieve bijeenkomst van twee uur waarin verschillende deskundigen de ouders informeren: een verzekeraar, een handhaver, een EHBO-verpleegkundige en een politiefunctaris. De bijeenkomst wordt afgesloten met een discussie waarin ouders handvatten krijgen om hun kinderen te monitoren en te zorgen dat ze niet op feestjes zonder toezicht terecht komen. Bijvoorbeeld door ouders van vrienden te bellen of te checken of er toezicht is op het feestje waar zoon of dochter heen gaat.

Parent Party Patrol is geëvalueerd op basis van zelfrapportage door 187 ouders, met tenminste één kind in de leeftijd tussen de 7 en 19 jaar, die deelnamen aan de interventie. Er was geen controlegroep. De evaluatiestudie laat zien dat deelnemers de PPP interventie heel waardevol vinden. Vermeld wordt dat de interventie nieuwe en waardevolle informatie verschaft. Nog maanden na de sessie hielden ouders informatie en het nieuws over drugs en alcohol bij en rapporteerden ouders dat ze zich meer bewust waren van wat hun kind buiten hun toezicht uitvoert. Ook maakten ouders melding van een toename van gestelde regels binnen het gezin en een betere communicatie over middelengebruik. Tenslotte bleek dat er op de korte termijn (< 6 maanden) een significante afname was van de aanwezigheid van hun kinderen op feestjes zonder toezicht (Srebnik e.a., 2001).

Opvallend aan deze interventie is dat het ouders met name confronteert met de korte termijn gevolgen van middelengebruik (aanrijdingen, verzekeringsclaims, vervalsing van identiteitskaarten, acute gezondheidsproblemen, overlast en vernielingen). De gevoeligheid van ouders voor zichtbare korte termijn gevolgen van alcohol – zoals verkeersongevallen – werd ook gevonden in een onderzoek waarin focusgroepgesprekken werden gehouden met plattelandsouders (Graham e.a., 2006).

De interventie is niet gericht op uitgaan zoals in Nederland gebruikelijk is. De privéfeestjes voor oudere kinderen zijn nog het meest te vergelijken met hokken en keten waar kinderen in een privéomgeving zonder toezicht door volwassenen toegang hebben tot drank. Toch zijn de ervaringen mogelijk bruikbaar. Immers in het uitgaanscircuit is eveneens geen sprake van ouderlijk toezicht. Ook het gegeven dat ouders blijkbaar gevoelig zijn voor korte termijn risico's die hun kinderen lopen als zij overmatig alcohol drinken, kan interessant zijn voor opvoeding ten aanzien van uitgaan.

3.4 Effectieve interventies in uitgaanssettings

In uitgaanssettings zelf worden door verschillende partijen preventieve interventies ingezet om alcohol- en drugsproblemen te voorkomen of de gevolgen ervan te beperken. Deze bieden aanknopingspunten voor opvoeding ten aanzien van uitgaan. Van Hasselt e.a. (2010) maakten voor de Nederlandse situatie een overzicht van effectieve interventies in de drinkomgeving. Het blijkt dat beperken van de beschikbaarheid van alcohol en trainingen voor barpersoneel in combinatie met handhaving, in enige mate effect hebben.

Een internationale review (Jones e.a., 2011) bevestigt de waarde van een programma dat uit meerdere componenten bestaat. Naast (verplichte) schenktrainingen voor horeca-personeel, duidelijke huisregels en strikte handhaving zou zo'n programma bovendien moeten investeren in 'community mobilisation': het betrekken en inschakelen van de stakeholders uit de gemeenschap.

Wat dit voor opvoeding ten aanzien van uitgaan zou kunnen impliceren, is dat ouders zich op de hoogte zouden moeten stellen van het beleid van de horecagelegenheden waar hun kinderen uitgaan en voor bepaalde gelegenheden geen toestemming verlenen. Ook het feit dat het betrekken van de gemeenschap kansrijk is geeft aanknopingspunten voor ouderbetrokkenheid bij interventies in uitgaanssettings. Niet alleen barpersoneel, politie en buurtbewoners zouden betrokken moeten worden bij de ontwikkeling en uitvoering van activiteiten: ouders kunnen aan dit rijtje worden toegevoegd.

3.5 Conclusies en aanbevelingen

- Doorgaan met opvoeden heeft zin, ook na 16 jaar. Internationaal onderzoek laat zien dat ouders dan nog steeds invloed hebben op hun kind, zelfs wanneer dit kind het huis al heeft verlaten.
- Na het 16^e jaar blijven dezelfde opvoedaspecten relevant die ook onder de 16 effectief bleken ten aanzien van het voorkomen van alcoholgebruik en ander risicogedrag (negatieve norm, monitoren, communiceren met het kind). De manier waarop ouders hierover communiceren met hun kind dient echter wel aangepast te worden aan de leeftijd van het kind.
- Er is geen voorbehoud aangetroffen voor het combineren van boodschappen over roken, drinken, drugs en andere risicogedragingen in een interventie, integendeel het zou zelfs versterkend kunnen werken.
- Een interventie gericht op een 'transitieperiode', waarin het kind meer in contact kan komen met uitgaan of met leeftijdgenoten die uitgaan, lijkt aan te bevelen. In zo'n transitieperiode wordt immers nieuw gedrag ontwikkeld en dat geeft aanleiding en aanknopingspunten voor afspraken over alcohol- en drugsgebruik. Het starten van een vervolgopleiding kan zo'n transitieperiode zijn, zeker als het kind het huis uit gaat. Mogelijk is het interessant om ook andere mijlpalen in het leven van een jongere duidelijker te markeren als transitiemoment, bijvoorbeeld de 16^e verjaardag, het kopen van een brommer of zelfs voor het eerst uitgaan.
- Omdat ouders van oudere kinderen niet altijd een probleem zien in drinken of zich niet realiseren dat zij nog invloed hebben, is het zaak hen zowel van het probleem als van hun invloed bewust maken. Probleembesef kan wellicht worden versterkt door vooral op korte termijn risico's in te gaan.
- De inrichting en organisatie van de uitgaansomgeving is van invloed op de mate waarin (riskant) met alcohol en drugs wordt omgesprongen door jongeren. Niet alleen professionals die werkzaam zijn in uitgaanssettings maar ook ouders zouden zich daarvan rekenschap moeten geven en hun invloed kunnen aanwenden om maatregelen en beleid op het gebied van veilig en gezond uitgaan te stimuleren.
- Een combinatie van een interventie voor ouders gecombineerd met een programma voor kinderen lijkt kansrijk, evenals het betrekken van de community; de uitgaanssetting in dit geval. Onderzoek naar de effectiviteit zou zich op de combinatie en op de afzonderlijke interventies moet richten.

- Onderzoek naar enkele interventies gericht op het beïnvloeden van ouders van 16+ jongeren laten positieve resultaten zien. Het betreft de interventie van Turissi en Parent Party Patrol. De interventie van Turissi is in diverse RCT's onderzocht en heeft effect op het alcoholgebruik van de studenten en op ander risicogedrag.
- Vanwege de context van de onderzochte interventies (Verenigde Staten, leeftijds-grens alcohol drinken 21 jaar) is het de vraag of deze interventies ook in Nederland effectief zullen zijn. Dit dient in onderzoek bevestigd te worden.

4 Interventies uit de Nederlandse praktijk - gericht op uitgaan

Er zijn weinig effectieve interventies ten aanzien van uitgaan en opvoeding bekend, zo bleek uit voorgaande hoofdstukken. Wel zijn uit internationale literatuur elementen geïnventariseerd die waarschijnlijk bijdragen aan de effectiviteit van een te ontwikkelen interventie op dit terrein.

Dat er geen effectieve uitgaansinterventies bekend zijn wil niet zeggen dat er niet aan opvoeding rondom uitgaan wordt gedaan in de praktijk. In dit hoofdstuk geven we een indruk van bestaande interventies uit de Nederlandse praktijk die gericht zijn op uitgaan en opvoeding, of waarin dit thema aan bod komt. Op basis van tips van experts, het raadplegen van databases en zoeken op internet is een overzicht gemaakt (zie 'Bijlage 1 Overzicht bestaande interventies'). Voor de beschrijving is afgegaan op wat op internet te vinden is. Voor het doen van navraag of het opvragen van onderliggende documenten was in het kader van deze studie geen gelegenheid. Het overzicht pretendeert dan ook niet volledig te zijn. Doel was om een beeld te geven van de typen interventies die in Nederland aangeboden worden. Voor zover mogelijk op basis van de beschikbare informatie, geven we in onderstaande beschrijving van interventies aan in hoeverre effectieve opvoedelementen zijn toegepast.

Uit het overzicht blijkt dat er weinig interventies zijn die specifiek gericht zijn op ondersteuning van ouders bij opvoeding ten aanzien van uitgaan. Enkele voorlichtingsbijeenkomsten in uitgaanssettings, ouderavonden op school en enkele online activiteiten daargelaten. Daarnaast zijn er ouderavonden, voorlichtingsbijeenkomsten of andersoortige interventies voor ouders van oudere pubers, die alcohol of andere uitgaansgerelateerde thema's tot onderwerp hebben. Mogelijk blijkt bij bestudering van plannen, programma's en evaluaties dat uitgaan wel degelijk expliciet wordt aangesneden.

Tot slot zijn er alcoholinterventies die niet opvoeding ten aanzien van uitgaan tot doel hebben, maar die onzes inziens wel aanknopingspunten bieden omdat ze aangeboden worden na problemen die in uitgaanssettings ontstaan zijn.

De activiteiten zijn onder te verdelen in:

1. ouderavonden in horeca-achtige settings, waarin rondleidingen en kennismakingen met uitgaanslocaties worden gecombineerd met informatieve verhalen
2. online activiteiten
3. ouders op school
4. cursussen, workshops en andere vormen van opvoedingsondersteuning
5. nazorgtrajecten voor adolescenten die door drank en drugs in de problemen zijn gekomen en hun ouders

De volgende paragrafen bevatten per deelgroep een korte beschrijving en een aantal opvallende zaken.

4.1 Ouderactiviteiten in horecasettings

Informatieve kroegentocht voor ouders

In verschillende regio's (Stedendriehoek, Oost-Nederland, Breda, Eindhoven e.o., Zeeland) worden informatieve kroegentochten voor ouders van kinderen tot 18 jaar georganiseerd. Vaak betreft het een samenwerking tussen instellingen voor verslavingszorg, horecaondernemers, politie en andere partijen die werkzaam zijn in het uitgaanscircuit. Tijdens de kroegentocht worden in verschillende horecagelegenheden presentaties gegeven en kunnen ouders ervaringen uitwisselen. Onderwerpen die aan de orde komen zijn effecten en risico's van alcohol en tips voor alcoholopvoeding. In een enkel geval wordt er ook op drugs ingegaan. Daarnaast zijn er soms presentaties door ondernemers over hun beleid en van politiemensen over uitgaansgeweld en over veilig uitgaan. Soms wordt de avond afgesloten met een debat. In de Stedendriehoek waren ook jongeren aanwezig, zij zorgden voor een openingsact. Het project Happy Ouders in Breda is er specifiek op gericht om ouders te informeren over wat er in de uitgaanssector gebeurt om de veiligheid te bewaren. Ouders wordt gevraagd daarin ook hun verantwoordelijkheid te nemen. Alhoewel de meeste avonden inhoudelijk vooral op alcoholopvoeding gefocust lijken te zijn en niet op uitgaan en opvoeding in bredere zin, zijn deze initiatieven vanwege de locaties en de samenwerkingspartners geschikt om het onderwerp aan de orde te stellen. De projecten waarbij politie aan het woord komt, sluiten aan op Amerikaanse bevindingen waar ouders vooral gevoelig bleken voor de korte termijn effecten (ongelukken, geweld).

Niet bekend is wat de rationale achter de bijeenkomsten is, of de bijeenkomsten geëvalueerd zijn of worden en of er onderzoek naar effectiviteit is gedaan.

Aanspreken van ouders 'op locatie'

In het alcoholmatigingsproject DurfNu.nl (Nijmegen en omstreken) werd twee keer contact gelegd met ouders op locaties waar hun kinderen uitgaan. In het ene geval werd ouders die hun kinderen ophaalden van een schoolfeest gevraagd om mee te werken aan een korte enquête. Een medewerker van IrisZorg (instelling voor verslavingszorg) stelde de ouders enkele vragen over jongeren en alcoholgebruik. Uiteraard konden ouders ook zelf vragen stellen. IrisZorg deed naar eigen zeggen waardevolle informatie op. Ouders kregen een bedankje en informatie mee naar huis (magazine J/M over alcohol en opvoeden). In het andere geval werden ouders aangesproken op een dorpsfeest. Dorpsfeesten worden bezocht door jong en oud. Om de leeftijdsgrenzen voor het schenken van alcohol te bewaken, moesten jongeren boven de 16 polsbandjes dragen. Ouders werd gevraagd wat zij vinden van de maatregel dat jongeren leeftijdsbandjes moeten halen om alcohol te kunnen kopen op het feest.

Interessant aan deze werkwijze is dat ouders worden aangesproken op het moment dat het heel actueel is: hun kinderen zijn bij een gelegenheid waarop zij alcohol kunnen kopen en het confronteert hen op deze manier met de afspraken en regels die zij zelf hanteren.

4.2 Online activiteiten

Het internet biedt een plek aan ouders waar zij gemakkelijk vragen kunnen stellen over de opvoeding van hun kind en hun onzekerheden kunnen uiten over hun eigen aanpak. Er zijn verschillende fora voor ouders, online vraagbaken en websites over opvoeding voor ouders te vinden.

Ouderfora

Er zijn op dit moment twee grote en actieve fora, waar ouders terecht kunnen met vragen en opmerkingen over opvoeding. Dit zijn www.ouders.nl en www.jmouders.nl. Naast deze sites zijn er nog andere fora te vinden, maar deze zijn niet actief. Het onderwerp uitgaan wordt besproken op beide fora. Belangrijkste thema's zijn het tijdstip waarop kinderen thuis moeten komen en veiligheid tijdens het uitgaan. Alcohol wordt wel besproken, maar dan ligt de nadruk vaak op de vraag of alcohol onder de 16 jaar wel of niet kan. Over uitgaan en opvoeding in bredere zin wordt eigenlijk niet gesproken.

Online vraagbaken

Het internet biedt de mogelijkheid aan ouders om anoniem hun vragen over opvoeding te stellen aan een professional, vaak een psycholoog of pedagoog. Deze vragen en de antwoorden komen op de website te staan, zodat andere ouders ze kunnen lezen en ervan kunnen leren. Zo worden er ook vragen gesteld over uitgaan en alcohol. Vragen met betrekking tot uitgaan gaan vooral over het tijdstip van thuiskomen of hoe ouders moeten omgaan met de wens van hun kind om uit te willen gaan.

Website: www.JongCentraal.nl - thema Omgaan met uitgaan

De gemeente Amersfoort besteedt op www.JongCentraal.nl, de website van het Centrum voor Jeugd en Gezin, expliciet aandacht aan uitgaan en opvoeding. De site adviseert om, afhankelijk van het kind, de locatie en de gelegenheid, afspraken te maken over:

- hoe komt je kind naar huis: van te voren bellen, samen met anderen fietsen, samen een taxi nemen
- nooit alleen uitgaan
- bellen als je te laat gaat komen
- bellen als je je ergens onveilig voelt, thuis of elders blijft slapen
- melden als je thuiskomt
- drankgebruik
- drugsgebruik
- seks

De laatste drie onderwerpen worden op de site verder uitgewerkt.

Dit lijstje appelleert aan de effectieve elementen 'regels stellen' en 'monitoren' en combineert informatie over drie leefstijlonderwerpen die in het uitgaanscircuit aan de orde zijn. Het is niet bekend of de adviezen onderbouwd of geëvalueerd zijn.

Website: Goedvoorbereidopvakantie.nl

Deze website is ontwikkeld in het kader van de leefstijlcampagne 'Voorkom Alcoholschade door uw opgroeiende kind' door het Trimbos-instituut en Soa Aids Nederland. De doelgroep betreft ouders van kinderen die voor het eerst op vakantie gaan. De website geeft tips voor het maken van afspraken met je kind over alcohol, roken, veilig vrijen op vakantie. Hoewel uitgaan niet expliciet besproken wordt, is de site interessant voor opvoeding rondom uitgaan. Voor het eerst zonder ouders op vakantie gaan kan als transitie moment gezien worden; jongeren gaan vaak in groepen op vakantie en zij gaan vaak veelvuldig uit. Verschillende leefstijlonderwerpen kunnen bij dit thema worden gecombineerd. De informatie is ook onderdeel van www.hoepakjijdataan.nl.

Website: www.Positiefopvoeden.nl

www.Positiefopvoeden.nl voor ouders van tieners informeert ouders over belangrijke basisprincipes bij opvoeden. Dit zijn deels dezelfde principes die relevant zijn voor effectieve alcoholopvoeding. Daarnaast zijn er praktische tips over kwesties die vooral bij het opvoeden van tieners relevant zijn. Opvoeding ten aanzien van uitgaan is daar niet bij, maar een aantal thema's zouden hier wel bij horen, onder andere: regels stellen, omgaan met alcohol, jeugdcriminaliteit, geld en verantwoordelijkheid. [Positiefopvoeden.nl](http://www.Positiefopvoeden.nl) maakt deel uit van Triple P, een bewezen effectieve opvoedinterventie die inzet op meerdere strategieën en doelgroepen.

Het zou om meerdere redenen interessant kunnen zijn te onderzoeken hoe het thema uitgaan en opvoeding geïntegreerd aangeboden kan worden via Triple P: de effectiviteit van de interventie, de aandacht voor opvoedvaardigheden in het algemeen naast themaspecifieke adviezen, de integrale aanpak, de onderdelen voor ouders van kinderen met gedragsproblemen.

Overige websites

- De GGD West-Brabant ontwikkelt voor ouders – van een veel jongere doelgroep – de website 'Het zal mij niet gebeuren' om hen te ondersteunen bij het bespreekbaar maken van leefstijlthema's zoals vandalisme, drugs en alcohol, seksualiteit en internet. Dit zijn thema's die bij uitstek ook in opvoeding ten aanzien van uitgaan aandacht verdienen.
- Op www.drugsinfo.nl staan opvoedadviezen voor ouders van kinderen in verschillende leeftijdsfasen. De tips hebben niet specifiek betrekking op uitgaan en opvoeding, al refereren de tips voor ouders van kinderen die regelmatig gebruiken wel aan uitgaansgedrag en afspraken daarover.
- www.hoepakjijdataan.nl
www.hoepakjijdataan.nl is een portal voor ouders met informatie en praktische tips over verschillende opvoedonderwerpen. Er zijn informatieve sites (www.uwkindenalcohol.nl, www.uwkindenroken.nl, www.uwkindenblowen.nl, www.uwkindenseks.nl). Maar ook kunnen ouders via www.hoepakjijdataan.nl een gratis cursus doen om te oefenen hoe zij op een ondersteunende manier kunnen praten met hun kind over middelengebruik. Rondom kwetsbare momenten voor het beginnen met middelengebruik zoals carnaval, zelfstandige vakantie, de jaarwisseling etc. staan er op de site specifieke opvoedtips voor ouders.

4.3 *Ouders op school*

Verschillende scholen organiseren ouderavonden over leefstijlonderwerpen of over uitgaan. Meestal is dat in het kader van een lesproject voor leerlingen. Voorbeelden daarvan zijn:

- De Gezonde School en Genotmiddelen
- Uitgaan kun je leren (met theater en in samenwerking met o.a. de provincie en De Moedige Moeders)
- DurfNu! (met theater en een forum waarin burgemeester en wethouders zitting hadden)
- Way Out (in een horecaonderneming in Hoogeveen, met een forum met politie, horeca en gemeente over uitgaan). Het is niet helemaal duidelijk in hoeverre de ouderavonden expliciet gaan over uitgaan en opvoeding. Uit de gevonden informatie op internet blijkt dat op de ouderavond alcohol meestal het hoofdonderwerp is.

Way Out is behalve een project in Hoogeveen waarin scholen, horecaondernemers en Verslavingszorg Noord Nederland samenwerken, ook een lespakket van Koninklijke Horeca Nederland, de brancheorganisatie voor de horeca. Bij dit lespakket over middelengebruik, agressie en seksueel geweld horen tips voor ouders. Waarop deze tips gebaseerd zijn is niet bekend.

Sterk aan deze ouderactiviteiten verbonden aan school is, dat zowel ouders als hun kinderen worden aangesproken, iets dat de effectiviteit lijkt te vergroten (Wood, 2010).

Tot slot verdient nog vermelding de ouderavond die DurfNu! organiseert op een ROC over alcohol in verschillende culturen. De kernvraag is hoe je je kinderen leert omgaan met drank in een alcoholrijke cultuur terwijl je zelf andere normen ten aanzien van het drinken van alcohol hanteert. Dit initiatief is interessant omdat het ouders van 16+ leerlingen betreft, het waarschijnlijk relatief veel ouders met een lage sociaaleconomische status betreft en de vraagstelling meerdere culturen aanspreekt. Op internet is geen informatie gevonden over de opkomst of evaluatie van de bijeenkomst.

4.4 *Homeparty's, peerproject voor ouders, cursussen en bijeenkomsten*

Homeparty's

Een homeparty vindt thuis plaats bij een van de ouders die zelf andere ouders uit de kennissenkring uitnodigt. Een deskundige is aanwezig om vragen te beantwoorden of informatie en werkvormen aan te reiken. De homeparty-aanpak is geëvalueerd en blijkt een goede manier te zijn om groepen ouders te bereiken die niet met reguliere preventieactiviteiten bereikt worden. De aanpak kreeg bij het Loket Gezond Leven de kwalificatie 'theoretisch goed onderbouwd'.

Het project Duren! stimuleert ouders van 16-jarige jongens in een homepartybijeenkomst om onderling afspraken te maken over regels en grenzen ten aanzien van alcoholgebruik en hoe zij die met hun zoons zullen communiceren. Uitgaan lijkt niet specifiek een onderwerp te zijn, maar gezien de doelgroep zal het ongetwijfeld ter sprake komen. De jongens krijgen in een later stadium zelf ook voorlichting aangeboden.

Voor ouders die op hun terrein een hok of keet hebben waar jongeren samenkomen om (onder andere) te drinken is een homeparty-methodiek ontwikkeld door het Trimbos-instituut. De party gaat over enerzijds de gezondheidsrisico's van alcoholgebruik en anderzijds over de veiligheidsrisico's van het in eigen beheer runnen van een keet. Deze homeparty gaat niet direct over uitgaan. Mogelijk biedt de homeparty wel een ingang om met ouders over uitgaan te praten, zeker wanneer keetbezoek gebruikt wordt voor in-drinken.

Peerproject Ouders

In het kader van het project 'Minder drank meer scoren' (alcoholmatigingsproject in de regio IJsselland) is tussen januari 2009 en juli 2010 het Peerproject Ouders uitgevoerd. De doelgroep werd gevormd door ouders van kinderen tussen de 10 en 16 jaar. Het werd uitgevoerd door vier gemeenten in de regio IJsselland in samenwerking met Tactus. Het doel van dit project was het formeren van een groep ambassadeurouders voor alcoholpreventie en het vergroten van het bereik van de alcoholmatigingsboodschap onder andere ouders. De boodschap voor de ouders was dat ze de risico's van drinken op jonge leeftijd leerden kennen, bekend werden met het alcoholadvies en handvatten kregen aangereikt voor alcoholopvoeding.

Belangrijk punt voor opvoeding ten aanzien van uitgaan is dat er – net als bij homeparty's - gebruikt wordt gemaakt van het eigen netwerk van ouders, waardoor nieuwe, lastig bereikbare doelgroepen bereikt kunnen worden. Over de effectiviteit is niets bekend, wel is het project geëvalueerd. De samenwerking tussen gemeente, ouders en Tactus wordt als zeer waardevol gezien. Randvoorwaarde is een duidelijke rolverdeling, omdat professionele en niet-professionele partijen samenwerken.

Voorlichtingsavond over opvoeding en alcohol

De gemeente Hardenberg heeft (in het kader van het alcoholmatigingsproject Fris over Drank) in de periode april 2009 en maart 2010 voorlichtingsavonden voor ouders georganiseerd over opvoeding en alcohol. Het betreft informatiebijeenkomsten, maar ook trainingen hoe je met je kind over alcohol praat. Het gebruik van alcohol, drinkregels en afspraken maken stonden centraal. Het thema uitgaan is in beperkte mate aangestipt en dan vooral in de vorm van drankketen en hoe je daar als ouder mee omgaat. Van alle bijeenkomsten is een verslag gemaakt dat wellicht informatie oplevert over thema's die ouders bezighouden. Daarnaast zijn alle ouders na de bijeenkomst geënquêteerd door studenten van Hogeschool Windesheim. De resultaten zijn vergeleken met andere bijeenkomsten in de regio. Er is een rapport beschikbaar maar dat was op het moment van deze studie nog onder embargo. Het onderzoek maakt de bijeenkomsten interessant voor opvoeding ten aanzien van uitgaan. Het verslag kan zicht geven op effectiviteit van dit soort bijeenkomsten.

Overig

DurfNu!, GGD Gooi en Vechtstreek en Tactus organiseerden preventieve cursussen (2 bijeenkomsten) en informatieavonden met open inschrijving voor ouders van kinderen tussen globaal 10 en 18 jaar. Inhoudelijk ging het over alcohol (in één geval ook over drugs) en over opvoeding, regels stellen, communicatie en interactie met je kind en komen ervaringen uitwisselen met andere ouders.

Brijder heeft in april 2012 een cursus voor ouders van kinderen met problematisch middelengebruik of gamegedrag georganiseerd. Het is onbekend welke theoretische concep-

ten aan de (cursus)bijeenkomsten ten grondslag liggen, noch of deze geëvalueerd zijn of op effectiviteit onderzocht.

De vraag is of deze bijeenkomsten interessant zijn voor opvoeding ten aanzien van uitgaan. Voor de oudere leeftijdsgroep zou het thema uitgaan en opvoeding relevant zijn maar deze cursussen richten zich ook op de jongere doelgroep. Wel is het interessant om na te vragen hoe de werving is verlopen en welke ouders afkomen op een dergelijke bijeenkomst of cursus.

4.5 Nazorgtrajecten voor adolescenten die door drank en drugs in de problemen zijn gekomen en hun ouders

Alcoholpoli

Bij deze interventie worden ouders betrokken bij het nazorgtraject wanneer hun kind wordt opgenomen in het ziekenhuis na overmatig alcoholgebruik. De pedagogisch medewerker van het ziekenhuis voert met ouder(s) en hun kind een gesprek en geeft voorlichting over de risico's en gevolgen van alcoholmisbruik. Nadat het kind is ontslagen uit het ziekenhuis, krijgen ouder en kind een oproep voor twee gesprekken: een gesprek met de kinderarts én een gesprek met de psycholoog.

De effectiviteit van de interventie is onderzocht met als belangrijkste conclusies dat goede nazorg een gedragsverandering bij zowel ouders als hun kinderen bewerkstelligt en dat met betrokkenheid van ouders recidive kan worden voorkomen. Wat betreft uitgaan en opvoeding zou deze interventie een goed aanknopingspunt kunnen zijn, omdat het waarschijnlijk is dat veel jongeren tijdens het uitgaan teveel drinken en dus op de alcoholpoli terecht kunnen komen.

Haltafdoening Alcohol

Voor jongeren tussen de 12 en 18 jaar die zich schuldig maken aan overlast en vandalisme onder invloed van alcohol, openbaar dronkenschap of alcoholgebruik op verboden plekken zijn er alternatieve straftrajecten. Ook ouders spelen hierin een rol. Onder verschillende namen worden vergelijkbare trajecten aangeboden: Boete of Kanskaart (landelijk), Meer dan een biertje (Oost-Nederland), Nuchter op straat en Wakkere Ouders (Kennemerland). Meestal bestaat het traject uit trainingen voor jongeren en hun ouders. De trainingen worden verzorgd door instellingen voor verslavingszorg. Er wordt aandacht besteed aan de invloed van alcohol op gedrag. Voor ouders gaat het over opvoeding en alcoholgebruik. Ook bij deze interventie wordt het onderwerp uitgaan niet specifiek behandeld, maar het biedt wel mogelijkheden om opvoeding ten aanzien van uitgaan in de interventie op te nemen. Er is een procesevaluatie uitgevoerd en de effectiviteit van Boete of Kanskaart zal in de nabije toekomst worden onderzocht.

4.6 Conclusies

Hoewel er in Nederland veel interventies zijn gevonden die raken aan opvoeding ten aanzien van uitgaan of hiervoor aanknopingspunten bieden, zijn er amper interventies die specifiek op uitgaan en opvoeding gericht zijn. Het is op grond van de informatie op internet niet altijd duidelijk of er bij interventies gericht op alcoholopvoeding expliciet aan-

dacht voor uitgaan en opvoeding is. Het lijkt erop dat het eerder aan de orde zal komen als ouders ernaar vragen, dan dat het structureel in het programma is opgenomen, een enkele uitzondering daargelaten.

Over de effectiviteit van de bestaande interventies is meestal niets bekend.

Leefstijlthema's combineren een goed idee?

In de Nederlandse opvoedpraktijk blijkt dit niet veel te gebeuren. In enkele van de gevonden interventies wordt naast alcohol, ingegaan op drugs of seks of geweld onder invloed. Opvoedinterventies gericht op het gebruik van tabak of cannabis zijn bijna niet te vinden.

Kwetsbare periode

Alleen de website www.goedvoorbereid.nl richt zich specifiek op een kwetsbare periode voor uitgaansgedrag, al gaat deze site dan weer niet expliciet in op uitgaan. Omdat veel interventies zich (ook) op de iets oudere adolescenten richten, zou 'voor het eerst uitgaan' gemakkelijk als thema toegevoegd kunnen worden.

Regels stellen

Ouders op internet worstelen met regels rond uitgaan, maar vooral rond de vraag hoe laat hun kind mag thuiskomen en of uitgaan überhaupt moet worden toegestaan. De verslagen van de bijeenkomsten in Hardenberg geven mogelijk meer input voor de vragen waarmee ouders zitten. Op internet zijn alleen op de websites van de gemeente Amersfoort en op www.Drugsinfo.nl en www.Alcoholinfo.nl concrete tips voor ouders te vinden.

Sporten, alternatieve vrijetijdsbestedingen

Er wordt geen aandacht besteed aan het belang van alternatieve vrijetijdsbestedingen.

Houding, communicatie, monitoring

Niet duidelijk is of deze aspecten van ouderlijk gedrag bij alcoholopvoeding voldoende aandacht krijgen in de bestaande interventies.

In Amerikaanse literatuur wordt herhaaldelijk op het naijleffect van deze opvoedvaardigheden gewezen: als ouders geen tolerante houding hebben ten aanzien van alcoholgebruik van hun jonge kind, hierover praten met hun kind, en toezien op de vrijetijdsbesteding van hun kind, dan zal hun kind op oudere leeftijd een matiger alcoholconsumptie vertonen wanneer zij in drinkomgevingen komen. Dit naijleffect is wellicht bij ouders niet bekend en kan extra motiverend werken.

Seksespecifieke verschillen

Wat betreft seksspecifieke opvoeding is alleen de homeparty voor ouders van 16-jarige zoons gevonden, onderdeel van het project Durfnu!.

Methodiek

Er worden veel bijeenkomsten georganiseerd in verschillende settings: thuis, op school en in de horeca. Daarnaast is er online informatie te vinden. Naar schriftelijk voorlichtingmateriaal over uitgaan voor ouders van pubers is niet gezocht. Wel is bekend dat in de handreiking voor ouders en keeteigenaren een hoofdstuk staat met als titel 'Uw kind en uitgaan: tips voor ouders'. Vermoedelijk is er meer te vinden, maar is het niet zo onderzocht als het Amerikaanse handboek van Turrisi.

Integrale aanpak en implementatie

Met name de schoolgerichte interventies combineren een aanpak voor leerlingen met een aanpak voor ouders. Voor het thema uitgaan en opvoeding wordt zo'n gecombineerde interventie eigenlijk ook aanbevolen. Opvoeding ten aanzien van uitgaan via school is dan ook een interessante optie, mede omdat scholen niet alleen met de leerlingen over alcohol praten maar ook over roken, drugs, seks, omgaan met elkaar en vandalisme. Of het praktisch haalbaar is, is een tweede.

Van de gevonden interventies die zich thuis of in de horecaomgeving afspelen, is in de meeste gevallen niet bekend of zij ook een schriftelijke, online of op het kind gerichte component hebben. De homeparty voor zoons van 16 heeft wel een kind-component. Van de stapavonden voor ouders is niet bekend of het onderdeel is van een breder beleid rond veilig en gezond uitgaan.

Tot slot

De beschreven interventies gaan weliswaar maar mondjesmaat expliciet over uitgaan en opvoeding, maar bieden daarvoor in de meeste gevallen wel aanknopingspunten. Te overwegen is om één of meer eigenaren van deze interventies te betrekken bij het ontwikkelen van een interventie op het gebied van uitgaan en opvoeding of om te kijken hoe bestaande interventies aangepast kunnen worden. Een 'checklist' met elementen die waarschijnlijk effectief zijn voor opvoeding ten aanzien van uitgaan zou daarbij behulpzaam kunnen zijn.

5. Resultaten expertmeeting Uitgaan en Opvoeding

In dit hoofdstuk wordt verslag gedaan van de resultaten van de expertmeeting over uitgaan en opvoeding die heeft plaatsgevonden op 15 juni 2011. De thema's die aan de experts zijn voorgelegd zijn de twee al eerder aangehaalde Amerikaanse interventies te weten het handboek (Turrisi e.a., 2001) en de Parent Party Patrol (Srebnik e.a., 2001), de afbakening en scope van het thema 'uitgaan en opvoeding' en de randvoorwaarden voor een interventie over uitgaan en opvoeding in Nederland. Deze thema's worden in dit hoofdstuk besproken en waar mogelijk gerelateerd aan bevindingen uit de literatuur.

5.1 Deelnemers aan de expertmeeting

Aan de expertmeeting hebben de volgende experts deelgenomen:

Ton Bellemakers	Centrum Maliebaan
Regina van den Eijnden	Universiteit Utrecht
Anne Arendsen	Gemeente Amersfoort
Christel Versteeg	Indigo Preventie
Marjolein van Vessem	Combiwel
Mieke Platenkamp	Tactus preventie Enschede
Marijke Bouts	Mondriaan verslavingszorg
Emmy Thijssen	GGD Brabant Zuid-Oost
Nicole Verstraten	GGD Zeeland
Wijnand van der Werf	Soa Aids Nederland
Renate Spruit	Stivoro, projectleider implementatie Roken, drinken, blowen & opvoeding
Annegré van den Bos	Stivoro, auteur literatuurstudie
Ninette van Hasselt	Trimbos-instituut, programmahoofd Jongeren en Vrije Tijd, auteur literatuurstudie
Aukje Sannen	Trimbos-instituut, programma Jongeren en Vrije Tijd, auteur literatuurstudie
Sanne Woudstra	Trimbos-instituut, programma Jongeren en Vrije Tijd, auteur literatuurstudie
Jacqueline Verdurmen	Trimbos-instituut, programma Epidemiologie, projectleider onderzoek Roken, drinken, blowen & opvoeding, auteur literatuurstudie
Ingrid Schulten	Trimbos-instituut, programma Opvoeding en Educatie, projectleider campagne Roken, drinken, blowen & opvoeding, voorzitter van de expertmeeting en auteur literatuurstudie

5.2 Afbakening van het thema uitgaan en opvoeding

Het thema uitgaan en opvoeding is volgens de experts een goede invalshoek om opvoed-

adviezen over verschillende opvoedthema's onder de aandacht te brengen bij ouders. Er zijn de laatste jaren veel interventies ontwikkeld die gericht zijn op afzonderlijke leefstijlthema's waar jongeren in de puberteit mee te maken krijgen. Risicovol gedrag dat samenhangt met thema's zoals alcoholgebruik, roken en seksualiteit speelt zich vaak geheel of gedeeltelijk af in de uitgaanssetting.

De experts merken op dat roken door jongeren binnen het uitgaanscircuit nauwelijks wordt gezien als een probleem. De experts signaleren bijvoorbeeld dat er op speciale frisfeestjes voor jongeren onder de 16 geen alcohol mag worden geschonken, maar dat er wel veel wordt gerookt in de rookkamer van de horecagelegenheid. Dit wordt toegestaan, terwijl jongeren onder de 16 wettelijk gezien geen rookwaar mogen kopen. Ouders zien het daarentegen vaak wel als een probleem als ze er achter komen dat hun kind rookt. Ze missen soms de juiste kennis en handvatten om het hier met hun kind over te hebben. Wanneer het thema uitgaan aan de orde komt is het voor ouders gemakkelijker om ook over rookgedrag te beginnen.

Seksualiteit is ook een thema dat samenhangt met uitgaan. Onder invloed van alcohol of drugs hebben jongeren eerder seks tegen hun zin of seksuele ervaringen waarvan ze later spijt hebben (Van Hasselt e.a., 2010). Seksualiteit kan ook breder worden opgevat dan alleen seksuele handelingen. Ouders zitten in de praktijk vaak met de vraag in hoeverre ze zich moeten bemoeien met bijvoorbeeld uitgaanskleding van hun kind, zoals het dragen van korte rokjes. Hier kan in een interventie over uitgaan en opvoeding aandacht aan worden besteed. Naast dat seksualiteit samenhangt met uitgaan, is het volgens de experts een thema dat een gemakkelijke ingang vormt voor ouders om ook de andere uitgaansthema's te bespreken met hun kind.

5.3 Op welke ouders moet een interventie over uitgaan en opvoeding zich richten?

Een interventie over uitgaan en opvoeding moet zich richten op ouders van kinderen die uitgaan. Uitgaan kan in deze zin breed worden opgevat, omdat uit de dagelijkse praktijk van de experts blijkt dat jongeren soms vanaf een jaar of 12 à 13 naar feestjes gaan waar het ouderlijk toezicht gering is. Ook feestjes bij de sportvereniging waar kinderen vanaf een jaar of 14 naar toe gaan, worden gezien als opstap naar het uitgaan in de reguliere horeca. Juist sportfeestjes zijn berucht vanwege de mate waarin alcohol wordt gebruikt door jonge pubers en het gebrek aan toezicht door verantwoordelijke volwassenen.

De experts raden aan om geen splitsing te maken in de doelgroep van ouders met kinderen onder de 16 jaar en boven de 16 jaar. Jongeren mogen vanaf 16 jaar wettelijk gezien alcohol en tabak kopen en bepaalde uitgaansgelegenheden bezoeken. Toch is de opmars naar uitgaan een glijdende schaal die niet strikt aan de leeftijd van de jongere is gebonden. Daarom bevelen de experts aan om geen aparte interventie te ontwikkelen voor beide doelgroepen, maar om de boodschap naar ouders aan te passen naar gelang het kind al in de uitgaansfase zit of nog niet.

De experts raden bovendien aan om niet bij voorbaat een keuze te maken tussen het ontwikkelen van een universele of een selectieve interventie. Er is behoefte aan een in-

terventie over uitgaan en opvoeding die flexibel inzetbaar is, waarbij de boodschap aangepast kan worden aan de specifieke situatie van het kind.

5.4 Reacties op twee Amerikaanse interventies: het handboek en Parent Party Patrol

Aan de experts is de vraag voorgelegd in hoeverre deze twee interventies gemakkelijk vertaald kunnen worden naar een Nederlandse interventie over uitgaan en opvoeding. Het handboek (Turrisi e.a., 2001) zou in de basis een interventie kunnen zijn die ook in Nederland kan worden ontwikkeld. Het handboek beslaat 30 pagina's, wat volgens de experts teveel is. Ook moet met de ontwikkeling van een soortgelijke interventie rekening worden gehouden met de groep ouders die niet goed kan lezen of de Nederlandse taal niet beheerst. Het aanleren van een autoritatieve opvoedstijl kan de basis zijn in een dergelijke interventie. Daaraan kunnen de thema's van uitgaansopvoeding worden gekoppeld omdat binnen een autoritatieve opvoedstijl veel bespreekbaar is. Een voorbeeld van een interventie voor ouders gebaseerd op de autoritatieve opvoedstijl is de online cursus 'Praten met uw kind' op www.hoepakjijdataan.nl. De experts wijzen op de mogelijkheid om op een vergelijkbare manier aandacht aan de communicatie over uitgaan te besteden. Er wordt veel gebruik gemaakt van film, wat de toegankelijkheid voor ouders bevordert.

De Parent Party Patrol (Srebnik e.a., 2001) is een goede interventie om ouders te motiveren om toezicht te houden op feestjes waar hun kind(eren) aanwezig zijn. Het is lastig om een goede vertaling te maken van deze interventie naar een Nederlandse versie, omdat cultuur en wetten erg verschillen met die in de Verenigde Staten. Wel geven de experts mee dat het houden van toezicht een belangrijk thema is dat zeker onderdeel moet worden van een Nederlandse interventie over uitgaan en opvoeding. De ervaring leert dat ouders het houden van toezicht een lastig thema vinden. In een interventie kan bijvoorbeeld de tip worden gegeven om als ouder op een feestje af en toe binnen te lopen met bitterballen, of dat het kind na het stappen moet melden dat hij of zij weer thuis is. Het belangrijkste is dat ouders hun kind opvoeden tot een weerbaar persoon. Daarom moet er een goede balans worden gevonden tussen het houden van toezicht en het stukje bij beetje geven van verantwoordelijkheid.

5.5 Randvoorwaarden voor een interventie over uitgaan en opvoeding

De belangrijkste aanbeveling die de experts noemden voor een interventie over uitgaan en opvoeding is dat er niet een geheel nieuw product moet worden ontwikkeld. Er zijn een flink aantal interventies die raakvlakken hebben met het thema. Door aanvullingen te ontwikkelen op bestaande interventies die al goed zijn geïmplementeerd, wordt er goed gebruik gemaakt van het huidige interventieaanbod en bestaande netwerken. De interventie rondom uitgaan en opvoeding zou heel goed een flexibel inzetbare module kunnen worden die inpasbaar is in verschillende types bestaande interventies. Zo kan er waar gewenst, rekening gehouden worden met verschillende doelgroepen.

Een andere randvoorwaarde voor het ontwikkelen van een interventie of module is dat er eerst goed in kaart moet worden gebracht welke vragen er bij ouders leven omtrent het

thema uitgaan en opvoeding en op welke manier je verschillende groepen ouders het beste kunt bereiken. Een online interventie lijkt bij voorbaat het meest flexibel, maar er moet ook worden onderzocht of ouders niet beter worden bereikt door aan te sluiten op activiteiten op scholen. Maak een interventie zo toegankelijk mogelijk, daarmee behaal je de meeste winst. Kijk tevens naar waar er in de toekomst ruimte zit wat betreft financiële middelen. Daar kunnen de voorwaarden voor een interventie ook door worden beïnvloed.

Randvoorwaarden die de experts hebben meegegeven met betrekking tot het moment dat de interventie aan de doelgroep wordt aangeboden, zijn onder andere dat het belangrijk is om de boodschap rondom uitgaan en opvoeding positief te brengen, op een moment waar energie in zit. Ouders gaan eerder af op een ouderavond over hoe hun kind het meeste uit zichzelf kan halen, dan op een avond met het thema 'comazuipen'. Daarnaast leeft het thema bij ouders ook eerder als er een directe aanleiding voor is, zoals een op handen zijnde vakantieperiode of feest waarop hun kinderen voor het eerst alleen uitgaan.

Inhoudelijk werd door de experts aanbevolen om met een interventie over uitgaan en opvoeding aan te sluiten op de ontwikkelingslijnen die pubers doormaken. De ouders moeten worden uitgerust met de vaardigheden die horen bij een autoritatieve opvoedstijl, met kennis over het uitgaansleven waar hun kind deel van gaat uitmaken en met het bewustzijn dat zij invloed hebben op het gedrag van hun kind. Ouders beseffen vaak niet dat de manier van opvoeden en het stellen van regels nog invloed heeft als het kind al wat ouder is en al uitgaat, rookt en/of drinkt. Ouders hebben behoefte aan zeer concrete adviezen en handvatten.

5.6 Conclusies

Aanbevelingen voor het ontwikkelen van een interventie over uitgaan en opvoeding:

- Ontwikkel een flexibel inzetbare module, die aansluit op bestaande interventies en gebruik maakt van bestaande communicatiekanalen. Zo heeft de interventie een zo groot mogelijk bereik en kan het gemakkelijk worden afgestemd op verschillende doelgroepen.
- Integreer in ieder geval opvoedadvies over de thema's seksualiteit, drinkgedrag en rookgedrag in de interventie.
- De scope van het thema uitgaan en opvoeding is breed: met uitgaan wordt niet alleen het bezoek aan uitgaansgelegenheden bedoeld, maar ook feestjes bij vrienden thuis zonder direct toezicht en feestjes bij de sportvereniging.
- Het is het verkennen waard om te kijken naar de mogelijkheden voor de ontwikkeling van een Nederlandse versie van het handboek (Turrise e.a., 2001).
- Ouders moeten door de interventie worden uitgerust met kennis en vaardigheden die betrekking hebben op het houden van toezicht, het bespreekbaar maken van de uitgaansthema's en het stellen van regels. Een autoritatieve opvoedstijl en aansluiting van de manier van opvoeden op de ontwikkelingslijnen van pubers vormt hierbij de basis.
- Ouders moeten er van worden overtuigd dat ze door middel van opvoeding en regels stellen invloed hebben op het uitgaansgedrag van hun kind, ook als het kind al zelfstandig uitgaat of rookt en/of drinkt.

6. Conclusie en aanbevelingen

Deze studie onderzoekt de mogelijkheden van een interventie voor ouders over uitgaan en opvoeding. Er is daarbij zowel gekeken naar de wetenschappelijke evidentie als naar praktische aanknopingspunten voor zo'n interventie. Tegen de achtergrond van de kennis en ervaring die de afgelopen jaren in Nederland is opgebouwd met preventieprogramma's voor ouders gericht op het terugdringen van middelengebruik onder de 16 en preventie van middelengebruik in het uitgaanscircuit, zou een interventie voor ouders gericht op het stimuleren van gezond en veilig uitgaan kansrijk kunnen zijn. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste resultaten besproken en aanbevelingen gedaan.

Roken, drinken, blowen & opvoeding 16-

De invloed die ouders kunnen uitoefenen op het roken, drinken en (in mindere mate) drugsgebruik van hun kind onder de 16, is de afgelopen jaren in een groot aantal nationale en internationale studies aangetoond en gebruikt voor de ontwikkeling van nieuwe interventies en campagnes. Een aantal interventies is inmiddels in onderzoek effectief of veelbelovend bevonden in het voorkomen/uitstellen van het betreffende middelengebruik. Voorbeelden daarvan zijn de PAS-interventie (Preventie Alcoholgebruik Scholieren, Koning e.a., 2009) en Hou vol: geen alcohol (Mares e.a., 2011).

Uitgaan en opvoeding

Er zijn verschillende aanleidingen om te verkennen of een interventie voor ouders over uitgaan en opvoeding effectief kan zijn en aan welke voorwaarden zo'n interventie zou moeten voldoen. Zo laten de landelijke prevalentie studies weliswaar een daling zien in het gebruik bij de jongste leeftijdsgroepen, maar tegelijkertijd blijft het gebruik bij de oudere leeftijdsgroepen vanaf 15 jaar zorgwekkend hoog. Dat betekent dat er naast continuering van de aandacht voor het voorkomen van middelengebruik bij de jongste leeftijdsgroepen, meer aandacht nodig is voor het voorkomen van (bovenmatig) middelengebruik bij oudere leeftijdsgroepen. Dat pleit voor het enigszins verleggen van de focus naar het uitgaanscircuit en naar gelegenheden die jongeren zoeken om onder elkaar te zijn. Daarnaast beoogt het landelijke leefstijlbeleid een leefstijlbrede aanpak en verdergaande samenwerking tussen publieke en private partijen. Dit kan binnen de uitgaanssetting goed gerealiseerd worden. Uitgaan is een setting waarin verschillende risicogedragingen (zoals roken, alcohol- en cannabisgebruik, seksueel risicogedrag, gehoorschaade, agressie en rijden onder invloed) toenemen. Het biedt de mogelijkheid voor een geïntegreerd aanbod aan opvoedadviezen voor ouders, voorlichting aan jongeren en interventies in de uitgaansgelegenheden zelf - gericht op meerdere leefstijlonderwerpen.

Literatuurstudie Uitgaan en Opvoeding

Er is veel bekend over de effectieve elementen in de opvoeding ten aanzien van het uitstellen/voorkomen van roken, drinken en blowen bij kinderen onder de 16. Over effectieve middelspecifieke opvoeding bij de oudere leeftijdsgroep vanaf 15/16 jaar weten we veel minder. Er verandert veel in deze fase, voor zowel ouder als kind. De toenemende zelfstandigheid van jongeren brengt nieuwe uitdagingen en verantwoordelijkheden met zich mee. De jongere onttrekt zich vaker aan de directe invloedssfeer van het gezin en

gaat meer tijd doorbrengen met peers; beginnend uitgaan hoort daar vaak bij. Voor ouders is het de kunst de toenemende zelfstandigheid van hun kind te ondersteunen, in contact te blijven met hun kind en bij de leeftijd passende grenzen te stellen. De boodschap van ouders verschuift in het geval van alcohol van uitstel van de startleeftijd naar beperken van gebruik en van de schadelijke gevolgen (bij jongeren boven de 16/18). We zien dat het vertrouwen dat ouders hadden in de eigen opvoedingsmaatregelen om middelengebruik te beïnvloeden snel afneemt als hun kind deze leeftijd krijgt (van Dorsse-laer e.a., 2010). Dit weerspiegelt deels een realiteit; onderzoek laat zien dat ouders inderdaad minder invloed hebben op deze leeftijd, vooral als hun kind eenmaal is begonnen met middelengebruik (van der Vorst e.a., 2010). Desalniettemin laat de recente wetenschappelijke literatuur die in dit rapport beschreven wordt zien, dat ouders, ook bij oudere adolescenten, nog een belangrijke rol kunnen spelen bij het voorkomen of beperken van middelengebruik door hun kind.

De literatuur wijst ten eerste op het zogenaamde najleffect van effectieve opvoedingsstrategieën op jongere leeftijd. De jongeren die op jonge leeftijd geconfronteerd zijn met effectieve opvoedingsstrategieën blijken ook op oudere leeftijd minder riskant middelengebruik te vertonen (Livingston e.a., 2010; Abar e.a., 2009).

Bovendien blijkt uit de wetenschappelijke literatuur dat de effectieve opvoedingsstrategieën voor jongeren onder de 16 (zoals normen stellen en afspraken maken, monitoring, ondersteunende communicatie tussen ouder en kind) nog steeds een beschermende werking hebben bij oudere adolescenten (Walls e.a., 2009; Abar e.a., 2009; Turrissi & Ray, 2010).

Recent Amerikaans onderzoek (Turissi e.a., 2001) laat tevens zien dat ouders van adolescenten die de overgang van high school naar universiteit maken, met een relatief kleine interventie succesvol zijn in het reduceren van alcoholgebruik of de negatieve gevolgen daarvan. Dit zijn hoopgevende resultaten die pleiten voor aanhoudend opvoedgedrag van ouders bij hun kinderen ten aanzien van risicogedrag, ook als ze de 16 (of zelfs 18) jaar gepasseerd zijn.

Praktijk van uitgaan en opvoeding

In de Nederlandse praktijk is al een begin gemaakt met aandacht voor opvoedadvies aan ouders met kinderen die ouder zijn dan 15/16 jaar. Verschillende instellingen en organisaties houden zich daarmee bezig. Uit een kleine inventarisatie (via internet) van activiteiten in Nederland op dit gebied bleek een breed scala aan projecten. Deze activiteiten varieerden van ouderavonden in horeca-achtige settings, waarin rondleidingen worden gecombineerd met het geven van informatie ('kroegentochten' voor ouders), online activiteiten, voorlichting aan ouders op school, aandacht voor het onderwerp uitgaan binnen algemene opvoedinterventies en nazorgtrajecten voor adolescenten die door drank en drugs in de problemen zijn gekomen en hun ouders (zoals de alcoholpoli).

Deze activiteiten worden over het algemeen in de regio geïnitieerd en hebben vaak ook betrekking op ouders van jongeren onder de 16 jaar. Daarnaast zijn ze voornamelijk gericht op het gebruik van alcohol en wordt weinig aandacht besteed aan ander risicogedrag. Er is bovendien nog weinig onderzoek naar deze interventies uitgevoerd waardoor weinig bekend is over de effectiviteit ervan. Verder zijn er veel interventies die sterk op elkaar lijken. Standaardisatie van interventies lijkt daarom aan te bevelen. Effectonderzoek naar een gestandaardiseerde interventie zou het veld een bewezen effectieve interventie kunnen opleveren die in Nederland breed kan worden toegepast. Op dit moment is hier nog geen sprake van.

De door ons bevroegde Nederlandse experts staan positief ten aanzien van een interventie gericht op uitgaan en opvoeding. Zij denken dat ouders daar behoefte aan hebben. Een dergelijke interventie zou volgens de experts als module in bestaande interventies in te passen moeten zijn en meerdere risicogedragingen bestrijken. Ook zou er zowel aandacht moeten zijn voor ouders als kinderen en voor de uitgaansomgeving.

Samenvattende conclusies en aanbevelingen

Er is wetenschappelijke evidentie dat een interventie voor ouders over uitgaan en opvoeding kan bijdragen aan het beperken van (bovenmatig) middelengebruik en het beperken van de negatieve gevolgen van (bovenmatig) middelengebruik bij jongeren in de uitgaansleeftijd.

Er bestaan in Nederland geen wetenschappelijk onderzochte interventies voor ouders over uitgaan en opvoeding. Wel zijn er preventieactiviteiten voor ouders over uitgaan ontwikkeld in de regio. Vaak gaat het hierbij om interventies gericht op een brede leeftijdsgroep (onder en rond/boven de 16 jaar) en een specifiek risicogedrag (alcohol).

Een interventie over uitgaan en opvoeding sluit aan bij de behoefte van professionals en de vragen die zij van ouders krijgen. Professionals geven daarbij aan:

1. dat deze interventie inpasbaar moet zijn binnen bestaande projecten richting ouders of uitgaan
2. dat de interventie moet gaan over verschillende risicogedragingen die gerelateerd zijn aan uitgaan
3. dat de interventie onderdeel moet zijn van een integrale aanpak waarbij de jongere zelf, de ouders en de uitgaansgelegenheden aangesproken worden, en
4. dat er geen strikte scheiding is tussen 16- en 16+ als het gaat om uitgaansvragen en dat derhalve de interventie bij voorkeur bruikbaar moet zijn voor ouders die hun kinderen willen voorbereiden op uitgaan.

Een interventie over uitgaan en opvoeding kan goed ingepast worden binnen landelijk leefstijlbeleid dat jongeren weerbaar wil maken, inzet op het bereiken van risicogroepen en streeft naar een leefstijlbrede aanpak en verdergaande samenwerking tussen publieke en private partijen.

Gezond en veilig uitgaan lijkt een kansrijk thema om ouders van 15/16-plussers te bereiken en biedt daarmee kansen om de behaalde effecten bij de leeftijdsgroep 16- door te trekken naar 16+. De resultaten van deze studie pleiten voor het ontwikkelen en onderzoeken van een standaardinterventie over uitgaan en opvoeding die flexibel inzetbaar is. Interventies gericht op ouders met kinderen in deze leeftijdsgroep dienen niet alleen gericht te zijn op het voorkomen van middelengebruik; beperking van het gebruik en andere harm reductie vormt hier ook een belangrijke doelstelling. Een dergelijke interventie dient naast aandacht voor informatie vanuit het gezondheidsperspectief ook aandacht te besteden aan veiligheid. Gevolgen van middelengebruik uiteten zich (naast de gezondheidsrisico's) vaak in veiligheidsrisico's zoals agressie, seksueel risicogedrag, verkeersongelukken.

Bijlage 1 Overzicht bestaande interventies

Deze bijlage geeft een indruk van bestaande interventies uit de Nederlandse praktijk die gericht zijn op uitgaan en opvoeding, of waarin dit thema aan bod komt. Het aanbod is verzameld op basis van tips van experts, het raadplegen van databases en zoeken op internet.

A Ouderactiviteiten in uitgaanssettings

Wat:	Informatieve kroegentocht met ouders
Titel:	Kroegentocht voor ouders
Door:	Tactus met medewerking van gemeenten en horecaondernemingen in plaatsen waar de tochten gehouden worden, onder andere Zutphen en Apeldoorn (ook voor Voorst en Brummen)
Doelgroep	Ouders met kinderen tussen de 12 en 18 jaar of 12 en 16 jaar
Wanneer	15 maart (Apeldoorn), 8 april (Apeldoorn), 27 april (Zutphen) 2010
Inhoud	Het programma bestaat uit verschillende onderdelen in een theater en 2 horecaondernemingen: <ul style="list-style-type: none"> - Interactief theater over herkenbare situaties rond communiceren met pubers - Presentatie alcohol en lichaam en geest (door arts) - Rol van ouders, opvoeding - Forumdiscussie tussen mensen van de horeca, politie, Tactus, gemeente en ouders, over het thema veilig uitgaan
Evaluatie	Onbekend
Belang voor uitgaan en opvoeding	<ul style="list-style-type: none"> - Bijeenkomsten vinden plaats in de uitgaanssetting - Veilig uitgaan is expliciet een thema
Informatie	<p>Apeldoorn:</p> <ul style="list-style-type: none"> - http://www.tactus.nl/o?url=index6c75.html - http://www.omroep gelderland.nl/web/Nieuws/nieuwsartikel/529131/Alcoholvrije-kroegentocht-voor-ouders.htm (met 2 filmpjes!) <p>Zutphen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - http://www.tactus.nl/nieuws/index/details/id/990 <p>Dergelijke kroegentochten werden/worden ook in andere delen van de regio georganiseerd. Ze behoren tot het reguliere aanbod van Tactus. De invulling kan per keer enigszins verschillen http://www.loketgezondleven.nl/i-database/interventies/k/10463/</p> <p>Enkele andere voorbeelden:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lelystad 19 oktober 2010 http://www.omroep flevoland.nl/Nieuws/75416/ouders-doen-mee-aan-speciale-kroegentocht - regio Noord Veluwe (Ermelo en omgeving) op 8 november 2010, in het kader van het project Goed Bezig! http://www.tactus.nl/nieuws/index/details/pagina/15/id/1281

	<ul style="list-style-type: none"> - Almere, 17 mei 2010 http://www.tactus.nl/o?url=indexe018.html - Almelo, 8 maart 2010 in het kader van het project Happy Fris: http://www.happyfris.nl/data/FCK/File/Proef_TAC_uitnodiging.pdf - Hengelo, 11 november 2009 http://www.tactus.nl/o?url=index28b9.html
--	---

Wat:	Informatieve kroegentocht met ouders
Titel:	Happy ouders
Door:	Novadic-Kentron en Surplus Welzijn, in opdracht van de gemeente Breda en in samenwerking met politie, horeca en Helder Theater
Doelgroep	Ouders met kinderen die (bijna) 16 zijn
Wanneer	21 en 28 maart 2011
Inhoud	<p>Het project richt zich op het inzichtelijk maken van wat er in het uitgaansgebied van Breda gedaan wordt om het uitgaan voor jongeren prettig en veilig te maken.</p> <p>Samen informeren de partijen de ouders in verschillende workshops over wat er binnen en buiten de horecagelegenheden plaatsvindt op het gebied van veiligheid en voorlichting. Het doel van deze bijeenkomsten is ouders bewuster te maken van hun rol bij het uitgaansgedrag van hun kind.</p> <p>Thema's tijdens de workshops: veiligheid op straat, regels in de horeca, alcoholgebruik van het kind en hoe daarmee om te gaan</p>
Evaluatie	Onbekend
Belang voor uitgaan en opvoeding	<ul style="list-style-type: none"> - Bijeenkomsten vinden plaats in de uitgaanssetting - Veilig uitgaan is expliciet een thema
Informatie	<p>Projectwebsite www.happyfris.nl</p> <p>Krantenberichten: Happy ouders op stap met Novadic-Kentron 16/3/2011 Ook Happy ouders in 2011 14/3/2011 Kroegentocht voor ouders met puberende kinderen 25/9/2010 Wat doet jouw puber tijdens het uitgaan? 12/10/2011</p>

Wat:	Informatieve kroegentocht met ouders
Titel:	Uit met ouders
Door:	Initiatief van de gemeente Eindhoven in samenwerking met het SRE ('Laat je niet Flessen!'), GGD, Novadic-Kentron, Politie en de VHS (horecavereniging Stratumseind)
Doelgroep	Ouders van adolescenten die uitgaan
Wanneer	24 juni 2011
Inhoud	Op vier verschillende uitgaanslocaties krijgen ouders presentaties

	<p>over:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Alcohol en jongeren (door GGD in het kader van 'Laat je niet flessen!') - Drugs en jongeren (door Novadic-Kentron) - Uitgaan en geweld (door politie in samenwerking met portiers-overleg) - Proactieve aanpak/methode van werken van het Stratumseind (door VHS) <p>Ouders krijgen antwoord op vragen als: Wat gebeurt er nu eigenlijk op zo'n stapavond? Wat doen politie en kroegbazen? In wat voor omgeving bevindt mijn kind zich?</p>
Evaluatie	Nog niet van toepassing
Belang voor uitgaan en opvoeding	<ul style="list-style-type: none"> - Ouders maken kennis met uitgaanssetting - Drie uitgaansthema's worden aangesneden (alcohol, drugs, geweld)
Informatie	<ul style="list-style-type: none"> - Artikel Op kroegentocht met ouders – Secondant #2, mei 2011 - Aankondiging Avondbijeenkomst Uit met ouders op website CJG Eindhoven

Wat:	Informatieve kroegentocht met ouders
Titel:	Stapavond voor ouders in Domburg, gemeente Veere
Door:	In samenwerking met de horeca, als onderdeel van het project 'Laat ze niet (ver)zuipen' de Zeeuwse aanpak Jeugd en alcohol waarin alle Zeeuwse gemeenten, GGD Zeeland, Indigo preventie, Politie Zeeland en andere maatschappelijke partners samenwerken
Doelgroep	Ouders met kinderen van 13 tot 16 jaar
Wanneer	20 mei 2011
Inhoud	<p>Ouders verzamelen in een horecaonderneming.</p> <p>Programma:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ontvangst door burgemeester - Toelichting op rol horeca door KHN - Informatie over project 'Laat ze niet (ver)zuipen' en over de stapavond - Bezoek deelnemende ondernemingen in groepen - Gezamenlijk afsluiting
Evaluatie	Nog niet van toepassing
Belang voor uitgaan en opvoeding	<ul style="list-style-type: none"> - Ouders van jonge adolescenten maken kennis met uitgaanssetting voor hun kind werkelijk zal uitgaan - Uit het programma wordt niet duidelijk of er op uitgaan en opvoeding wordt ingegaan, noch of er aandacht wordt besteed aan alcohol en drugsbeleid van de ondernemingen; programma biedt daar wel aanknopingspunten voor
Informatie	http://www.laatzienietverzuipen.nl/agenda/65/20-mei-domburg-stapavond-voor-ouders

Wat:	Vragen stellen aan ouders 'on the spot'
Titel:	Enquête onder ouders die kind ophalen van schoolfeest en op dorpsfeest
Door:	Project Alcoholopvoeding DurfNu!, Regio Nijmegen www.durfnu.nl
Doelgroep	Ouders op de parkeerplaats bij school of voor de deur die hun kind van schoolfeest kwamen ophalen
Wanneer	onbekend
Inhoud	Ouders werden gevraagd mee te werken aan een korte enquête. Een medewerker van IrisZorg sprak de ouders aan om hen een paar vragen te stellen over jongeren en alcoholgebruik. IrisZorg deed waardevolle informatie op. Ouders kregen een bedankje en wat toepasselijk te lezen mee naar huis (magazine J/M over alcohol en opvoeden). Uiteraard konden zij ook zelf vragen stellen
Evaluatie	Onbekend
Belang voor uitgaan en opvoeding	Mogelijk leverde het interessante informatie op over hoe de ouders erover denken. Het idee is interessant om ouders te bevragen, op het moment dat ze betrokkenheid tonen bij hun uitgaande tiener
Informatie	Projectwebsite www.durfnu.nl Enigszins vergelijkbaar: ouders aanspreken op dorpsfeest met de vraag wat zij vinden van de maatregelen dat jongeren leeftijdsbandjes moeten halen om alcohol te kunnen kopen op het feest

B Online activiteiten

Wat:	Verschillende discussiefora en online vraagbaken voor ouders: - J/M - Ouders online: ouders.nl
Titel:	Verskillend
Door:	Diverse organisaties en particulieren
Doelgroep	Ouders
Wanneer	Lopend
Inhoud	Ouders praten vooral over hoe laat kinderen moeten thuiskomen; vaak gekoppeld aan de vraag hoe ze het meest veilig thuis te komen. Enkele opmerkingen worden gemaakt over drankgebruik "niet stomdronken thuiskomen", "niet meer dan 2 a 3 drankjes bij het uitgaan"
Evaluatie	Onbekend
Belang voor uitgaan en opvoeding	Geeft inzicht in - Waar ouders mee bezig zijn en bij elkaar advies en steun voor zoeken - Adviezen die ze elkaar geven over uitgaan en opvoeding

Informatie	<p>Bijvoorbeeld: Forum discussie naar aanleiding van de vraag 'Tot hoe laat mag jouw zoon van 16 uit?' http://www9.jmouders.nl/Forum/Forum-Opvoeden-pubers.htm?forum=72&message=15560</p> <p>Resultaten enquête JM over uitgaanstijden in cijfers: http://www9.jmouders.nl/Opvoeden/13-18-jaar/Uitgaan.htm.</p> <p>In woorden: http://www9.jmouders.nl/Nieuwsartikelpagina/Uitgaan-Doorwaakte-nachten.htm</p> <p>Antwoord van deskundige op de vraag: 'Mijn dochter van 13 wil alsmat uitgaan en feesten, wat te doen?': http://www.ouders.nl/psycho/lpsy0507.htm</p> <p>Antwoord op vraag van ouder: 'Mijn zoon van veertien kwam dronken thuis uit de disco. Hoe zorgen we ervoor dat het niet vaker voorkomt?' http://www.stap.nl/omgeving/thuis/vraag_6.html</p>
------------	--

Wat:	Website
Titel:	Omgaan met uitgaan
Door:	Centrum voor jeugd en gezin, Amersfoort jeugd en gezin
Doelgroep	Ouders met kinderen tussen de 12 en 23 jaar
Wanneer	Online
Inhoud	Weet waar je kind naar toe gaat, Maak afspraken (tips hiervoor), Praten met je kind, verantwoordelijkheid
Evaluatie	Onbekend
Belang voor uitgaan en opvoeding	<ul style="list-style-type: none"> - De webpagina gaat specifiek over uitgaan en opvoeding - Interessant omdat dit een van de weinige concrete voorbeelden van opvoeding rondom uitgaan is - Advies om, afhankelijk van het kind, de locatie en de gelegenheid, afspraken te maken over: <ul style="list-style-type: none"> o hoe komt je kind naar huis: van te voren bellen, samen met anderen fietsen, samen een taxi nemen o nooit alleen uitgaan o bellen als je te laat gaat komen o bellen als je je ergens onveilig voelt, thuis of elders blijft slapen o melden als je thuiskomt o drankgebruik o drugsgebruik o seks <p>Op de site meer informatie over de laatste drie onderwerpen</p>
Informatie	http://www.jongcentraal.nl/vragenboek/vgb_view.asp?vgb_id=1840

Wat:	campagnewebsite www.goedvoorbereidopvakantie.nl
Titel:	De website is medio 2011 geïntegreerd in www.hoepakjijdataan.nl
Door:	Trimbos-instituut ism SOA-Aids Nederland met GGD'en en instellingen voor verslavingszorg als regionale partners. In opdracht van het Ministerie van VWS en Zonmw.
Doelgroep	Ouders van pubers die zonder volwassenen op vakantie gaan
Wanneer	www.goedvoorbereidopvakantie.nl is in 2007 vernieuwd en medio 2011 geïntegreerd in www.hoepakjijdataan.nl (onderdeel uitgaan en zomer)
Inhoud	<ul style="list-style-type: none"> - Informatie over het belang van afspraken maken met je kind over alcohol, roken, veilig vrijen op vakantie - Checklists, gesprekstips
Evaluatie	Campagnemomenten zijn geëvalueerd, maar niet de website afzonderlijk.
Belang voor uitgaan en opvoeding	<ul style="list-style-type: none"> - Jongeren op vakantie gaan veel uit - Tips zijn deels relevant voor nieuwe interventie
Informatie	Projectwebsite: http://www.goedvoorbereidopvakantie.nl/ www.hoepakjijdataan.nl

Wat:	Website Omgaan met tieners, tips voor ouders
Titel:	Positief opvoeden: Basisprincipes tieners en Tienertips
Door:	Trimbos-instituut, in samenwerking met verschillende regio's in het kader van Triple P, positief opvoeden.nl
Doelgroep	Ouders van tieners
Wanneer	Online
Inhoud	<p>Informatie over belangrijke basisprincipes bij het opvoeden:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Een veilige en stimulerende omgeving bieden - Leren door positieve ondersteuning - Een aansprekende discipline hanteren - Realistische verwachtingen hebben - Goed voor jezelf zorgen <p>Tips over thema's die vooral bij tieners spelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Regels opstellen - Geld en Werken - Rages en mode - Tieners en alcohol - Onbeleefd en onbeschoft - Groeien naar zelfstandigheid - Omgaan met jeugdcriminaliteit - Opvoeden tot verantwoordelijke tieners

Evaluatie	Onbekend
Belang voor uitgaan en opvoeding	<ul style="list-style-type: none"> - De basisprincipes en tips van Triple P komen deels overeen met de opvoedvaardigheden die voor opvoeding rondom uitgaan relevant lijken - Wellicht is het mogelijk om via dit project meer expliciet uitgaansopvoeding aan te bieden
Informatie	<ul style="list-style-type: none"> - www.positiefopvoeden.nl - http://www.positiefopvoeden.nl/tipsenhulp/tips/tiener/ - http://www.positiefopvoeden.nl/tipsenhulp/basisprincipestiene.rs/

Wat:	Website die ouders aanknopingspunten biedt voor het bespreken van leefstijlthema's met hun kind
Titel:	Het zal mij niet gebeuren
Door:	GGD Hart voor Brabant
Doelgroep	Ouders van leerlingen van 11 tot 13 jaar
Wanneer	2008-2009
Inhoud	Leermateriaal is onderdeel van een website die ook voor leerlingen en leerkrachten bedoeld is, met elektronisch lesmateriaal (ELO) over leefstijlthema's. Thema's die aangesneden zullen worden: voeding, vandalisme, drugs en alcohol, seksualiteit, internet
Evaluatie	Onbekend
Belang voor uitgaan en opvoeding	De site heeft verschillende leefstijlthema's tot onderwerp heeft.
Informatie	Businessplan: http://www.docstoc.com/docs/57055315/Businessplan-project-%E2%82%AC%C5%93Het-zal-mij-niet-gebeuren%E2%82%AC

Wat:	Tips voor opvoeders over alcohol en drugs
Titel:	Drugsinfo.nl
Door:	Trimbos-instituut
Doelgroep	Ouders
Wanneer	continue
Inhoud	Tips zijn onderverdeeld in: <ul style="list-style-type: none"> - Gebruikt mijn kind iets? - Als een kind (nog) niets gebruikt - Als een kind experimenteert - Als een kind regelmatig gebruikt - Als het gebruik uit de hand loopt
Evaluatie	Nee
Belang voor uitgaan en opvoeding	Tips hebben niet specifiek betrekking op uitgaansopvoeding al refereren de tips voor ouders van kinderen die regelmatig gebruiken wel aan uitgaansgedrag en afspraken daarover
Informatie	Annemarie Pijnappel-Kok

Wat:	Website voor ouders met informatie over opvoeden tav verschillende leefstijlthema's, en online cursus 'praten met uw kind'
Titel:	www.hoepakjijdataan.nl / www.pratenmetuwkind.nl / De gezonde school en genotmiddelen
Door:	Trimbos-instituut, Stivoro, SoaAids Nederland
Doelgroep	Ouders met kinderen in de leeftijd 10 - 16
Wanneer	In ontwikkeling. Oplevering medio 2011.
Inhoud	Samenhangende informatie voor ouders en opvoeders <ul style="list-style-type: none"> - Thematische informatie voor ouders over opvoeden rond kwetsbare momenten (zomer/uitgaan, overgang basisschool/voortgezet onderwijs en feestdagen) - Informatie over verschillende leefstijlonderwerpen: uw kind en roken, uw kind en alcohol, uw kind en cannabis, uw kind en seks - Gratis online cursus www.pratenmetuwkind.nl Ouders kunnen oefenen hoe zij op een ondersteunende manier met hun puber kunnen praten over middelengebruik.
Evaluatie	Ja, er wordt onderzoek gedaan naar verschillende onderdelen van de website.
Belang voor uitgaan en opvoeding	Inzet van de site is ouders ondersteunen bij kwetsbare momenten voor roken, drinken, drugs. Hierbij worden een aantal leefstijlthema's in combinatie aangeboden. Eén van de kwetsbare momenten is voor het eerst uitgaan.
Informatie	Boukje van Vlokhoven bvlokhoven@trimbos.nl

C Ouders op school

Wat:	Ouderavonden in het kader van een preventieproject voor het voortgezet onderwijs
Titel:	Uitgaan kun je leren
Door:	Tactus, Jeugdloket Carrefour, Provincie. Bij de ouderavonden zijn 'De Moedige Moeders' betrokken
Doelgroep	Ouders van leerlingen in klas 3 voortgezet onderwijs ('die op het punt staan het uitgaansleven te ontdekken')
Wanneer	November 2009
Inhoud	Kinderen en alcohol Rol van ouders
Evaluatie	Onbekend
Belang voor uitgaan en opvoeding	Ouderavond vindt plaats in het kader van een project over uitgaan. Thema uitgaan wordt in persbericht niet expliciet genoemd. Nagaan of het wel als zodanig behandeld wordt
Informatie	http://www.tactus.nl/index.cfm?pid=18&itemid=222&contentitemid=1200

[http://www.denoordoostpolder.nl/profile/redactienop/article70585_ece/%E2%80%98uitgaan is leuk en moet ook leuk blijven](http://www.denoordoostpolder.nl/profile/redactienop/article70585_ece/%E2%80%98uitgaan%20is%20leuk%20en%20moet%20ook%20leuk%20blijven)

<http://www.youtube.com/watch?v=4ZbQ653IFMI&feature=related>

Wat:	Ouderavond op school
Titel:	Ouderavond alcohol en opvoeden
Door:	Project Alcoholopvoeding DurfNu!, Regio Nijmegen www.durfnu.nl
Doelgroep	Ouders van leerlingen van school voor VO.
Wanneer	27 oktober 2010
Inhoud	Programma: Informatie door IVZ, Theatergroep Helder speelt scènes na, Forumdiscussie waarin ook burgemeesters en wethouders van verschillende gemeenten
Evaluatie	Onbekend
Belang voor uitgaan en opvoeding	Uitgaan kwam in elk geval aan de orde in het forum: in bericht op site is te lezen dat het probleem van overmatig drinkende jongeren tijdens uitgaan maar bijv. ook met carnaval door iedereen wordt herkend
Informatie	http://www.durfnu.info/west-maas-en-waal/ouderavond-alcohol-opvoeden-op-het-pax-christicollege

Wat:	Lespakket van KHN voor scholieren over veilig uitgaan met tips voor ouders
Titel:	Way out
Door:	KHN
Doelgroep	scholieren
Wanneer	Wordt geactualiseerd in samenwerking met Het CCV
Inhoud	Way Out is een lifestyle aanpak op het gebied van middelengebruik, agressie en seksueel geweld door jongeren. Op lokaal niveau kan worden samengewerkt met verschillende organisaties. Vooral de scholen zijn daarbij belangrijk. Uitgangspunt is dat jongeren leren hoe ze hun grenzen aan kunnen geven en weerstand bieden tegen groepsdruk om te gaan zuipen, drugs gebruiken en mee te doen aan gewelddadige incidenten
Evaluatie	Nee
Belang voor uitgaan en opvoeding	Gaat specifiek over uitgaan Er zijn tips voor ouders toegevoegd
Informatie	http://www.verantwoordalcoholschenken.nl/campagnes/way-out http://www.horeca.org/smartsite.dws?id=22635

Wat:	Workshop voor ouders over uitgaan
Titel:	Way out in Hoogeveen
Door:	Lokale horeca in samenwerking met VVN; onderdeel van project voor leerlingen waaraan nog veel meer partijen hun bijdrage leveren in de vorm van workshops en gastlessen, bijvoorbeeld ook politie
Doelgroep	Ouders van derdejaarsleerlingen van Roelof van Echten College (VO) die meedoen aan project Way Out
Wanneer	Jaarlijks
Inhoud	- Ongeveer 150 ouders volgen een workshop van Verslavingszorg Noord-Nederland en doen mee aan een forum in bioscoop Luxor in Hoogeveen met stellingen over uitgaan. Het forum bestaat uit afgevaardigden van de gemeente, politie, Koninklijke Horeca Nederland en het Roelof van Echten College
Evaluatie	Onbekend
Belang voor uitgaan en opvoeding	Forum gaat over uitgaan, ouders worden ontvangen in uitgaanscentrum
Informatie	http://www.hoogeveen.nl/Actueel/Nieuws_2011/April_2011/Veilig_de_kroeg_in_tijdens_Way_Out_2011

Wat:	Ouderavond op ROC
Titel:	Gebruik van alcohol in diverse culturen
Door:	Project Alcoholopvoeding DurfNu!, Regio Nijmegen www.durfnu.nl
Doelgroep	Ouders van ROC leerlingen
Wanneer	7 februari 2011
Inhoud	Rol van alcohol in diverse culturen Hoe voorkom je dat je kind gaat drinken in een land waar alcohol gewoon is
Evaluatie	Onbekend
Belang voor uitgaan en opvoeding	Interessant omdat ouders uit verschillende culturele groepen werden aangesproken en omdat de leeftijd 16 + is. Site geeft geen informatie over opkomst en inhoud van de avond
Informatie	http://www.durfnu.info/wijchen/voorlichting-alcohol-in-diverse-culturen-op-roc-wijchen

D Overige ouderbijeenkomsten, cursussen en diversen

Wat:	Ouders van 16 jarige jongens maken onderling afspraken
Titel:	Homeparty voor ouders over alcohol

Door:	Project Alcoholopvoeding DurfNu!, Regio Nijmegen www.durfnu.nl
Doelgroep	Ouders van 16 jarige jongens
Wanneer	
Inhoud	Ouders (groep van 15) die zich zorgen maken over alcoholgebruik van hun zoon maken onderling afspraken over regels en grenzen. Ouders spreken af dit met hun zoons te communiceren. De jongens krijgen enige tijd later een voorlichting over alcohol van IrisZorg
Evaluatie	Onbekend
Belang voor uitgaan en opvoeding	Gezien de leeftijd van deze jongens zal het zeker over uitgaan gaan, al valt dat niet specifiek uit tekst op te maken.
Informatie	<ul style="list-style-type: none"> - http://www.durfnu.info/groesbeek/ouders-maken-afspraken-tijdens-homeparty-2 - http://www.durfnu.info/west-maas-en-waal/homeparty-beneden-leeuwen

Wat:	Eendaagse training voor preventiewerkers die homeparty's willen organiseren voor ouders voor ouders van keetbezoekers en de keeteigenaar
Titel:	Train de Trainer Homeparty Hokken en Keten
Door:	Trimbos-instituut
Doelgroep	Preventie professionals
Wanneer	18 januari of 15 april 2011
Inhoud	<ul style="list-style-type: none"> - Gezondheidsrisico's van alcoholgebruik - Veiligheidsrisico's van het in eigen beheer runnen van een keet
Evaluatie	Onbekend
Belang voor uitgaan en opvoeding	Gaat niet direct over uitgaan, al is het bezoek van hok/keet wel vrijetijdsbesteding. Mogelijk biedt deze homeparty mogelijkheid om met ouders ook over uitgaan te praten, zeker wanneer keetbezoek gebruikt wordt voor indrinken
Informatie	http://www.trimbos.nl/agenda/2011/april/train-de-trainer-homeparty-keten-en-hokken?

Wat:	Werven van ouderambassadeurs voor het regionale alcoholproject en organiseren van ouderactiviteiten in het kader van het project Minder drank meer scoren
Titel:	Peerproject Ouders (pilot)
Door:	Vier gemeenten in de regio IJsselland in het kader van het project Minder drank, meer scoren, in samenwerking met Tactus - instelling voor verslavingszorg, Gemeente Hardenberg, Gemeente Hattem, Gemeente Steenwijkerland en Gemeente Zwolle
Doelgroep	Ouders met kinderen tussen 10 tot 16 jaar

Wanneer	Januari 2009 – juli 2010
Inhoud	<p>Projectdoelen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het formeren van een groep ambassadeurouders alcoholpreventie - Het vergroten van het bereik onder andere ouders - Doelen ambassadeurouders - De ambassadeur ouders kennen de risico's van het drinken op jonge leeftijd - De ambassadeurouders kennen het alcoholadvies en dragen dit advies uit - De ambassadeurouders reiken andere ouders handvatten aan hoe bewust op te voeden met alcohol - Doelen ouders - Ouders kennen de risico's van drinken op jonge leeftijd - Ouders zijn bekend met het alcoholadvies - Ouders hebben handvatten aangereikt gekregen hoe zij bewust kunnen opvoeden met alcohol <p>Bedoeling is om de in deze ontwikkel- en pilotfase opgedane ervaringen te verwerken in een handleiding en zodoende een methodiek te hebben beschreven die ook in andere gemeenten toegepast kan worden</p>
Evaluatie	<p>Inhoudelijke rapportage - Peerproject ouders; ontwikkeltraject januari 2009 – juli 2010 Regio IJsselland</p> <p>Door: Jeny Flim en Mira Hannink, Tactus Verslavingszorg - Circuit Preventie & Consultancy, oktober 2010</p>
Belang voor uitgaan en opvoeding	<ul style="list-style-type: none"> - Gebaseerd op inzichten uit empowerment - Maakt gebruik van eigen netwerk van ouders, mede om andere ouders te bereiken dan de ouders die uit zichzelf op zoek gaan naar informatie over alcohol en opvoeding - Uit Evaluatierapport blijkt dat samenwerking zeer waardevol is maar ook aanpassing vergt van betrokkenen omdat professionele en niet professionele partijen betrokken zijn
Informatie	http://www.minderdrankmeerscoren.nl/data/FCK/File/101021%20Evaluatie%20peerproject%20ouders%20PDF.pdf

Wat:	Informatieavond voor ouders over alcohol en opvoeding
Titel:	Hoe ga je om met je kind en alcohol
Door:	GGD Gooi & Vechtstreek Versa Jeugdwerk Muiden Met medewerking van Jeugd en Gezin, Opvoedspreekuur en wijkagent
Doelgroep	Ouders met kinderen tussen de 10 en 17 jaar
Wanneer	dinsdag 19 januari 2011
Inhoud	Omgaan met uitgaan en alcoholgebruik Feiten en cijfers Communicatie en interactie met uw kind
Belang voor uitgaan en opvoeding	- Uitgaan is een van de onderwerpen in de ouderavond

ding	
Evaluatie	Onbekend
Informatie	Suzanne van der Linden, gezondheidsbevorderaar – tel: 035-6926434 of e-mail: s.vanderlinden@ggdgooi.nl Sjoerd Bouwman – tel: 06-51641259 of e-mail: sbouwman@versawelzijn.nl http://www.echo.nl/vj-vj/buurt/redactie/1119462/hoe.ga.je.om.met.je.kind.en.alcohol/

Wat:	Ouderbijeenkomsten in het kader van het project Fris over Drank
Titel:	Voorlichtingsavond over opvoeding en alcohol
Door:	Gemeente Hardenberg in samenwerking met Tactus, theatergroep, Hogeschool Windesheim
Doelgroep	Ouders van kinderen tussen 12 en 18 jaar
Wanneer	In elk geval in de periode april 2009 – maart 2010
Inhoud	Alcohol Drinkregels Afspraken ten aanzien van feestjes Project fris over drank NB Zijdelings over uitgaan
Evaluatie	Ja. Enquête onder ouders naar aanleiding van de bijeenkomsten. Uitgevoerd door Windesheim. Er is een vergelijking gemaakt met eerder onderzoek naar aanleiding van bijeenkomsten in de Achterhoek.
Belang voor uitgaan en opvoeding	<ul style="list-style-type: none"> - Wellicht leveren de verslagen informatie op over welke vragen ouders stellen over uitgaan en alcohol - Ouderbijeenkomst als interventie - Onderzoek geeft informatie over effectiviteit van een dergelijke bijeenkomst
Informatie	Projectwebsite <ul style="list-style-type: none"> - http://www.hardenberg.nl/wonen-leven/fris-over-drank/ - http://www.hardenberg.nl/wonen-leven/fris-over-drank/themabijeenkomsten/

Wat:	Tweedaagse cursus (open inschrijving)
Titel:	Cursus pubers en alcohol Durf Nu!
Door:	Project Alcoholopvoeding DurfNu!, Regio Nijmegen www.durfnu.nl
Doelgroep	Ouders met kinderen van 12 t/m 18 jaar
Wanneer	5 en 12 juni 2010, 19.30-22.00 uur
Inhoud	<ul style="list-style-type: none"> - Wat doet alcohol met kinderen - Vragen van ouders zoals: is het verbieden van alcohol zinvol of juist niet, wat zijn verstandige regels, hoe leg ik die op en hoe pakken andere ouders dat aan. Uitwisselen van ervaringen

Evaluatie	Onbekend
Belang voor uitgaan en opvoeding	Leeftijdsgroep is breed maar tot 18 jaar. De mate waarin het over uitgaan gaat zal wrs afhangen van of er veel ouders met 16-plussers deelnemen
Informatie	http://www.durfnu.info/nijmegen/cursus-pubers-en-alcohol-durf-nu

Wat:	Oudercursus (2 bijeenkomsten, open inschrijving)
Titel:	Pubers en alcohol en drugs
Door:	Tactus verslavingszorg
Doelgroep	Ouders van pubers tussen 12 en 16 jaar
Wanneer	11 en 18 januari 2011
Inhoud	<ul style="list-style-type: none"> - Bijeenkomst over risico's en effecten van alcohol en drugs bij jongeren - Bijeenkomst over opvoeding
Evaluatie	Onbekend
Belang voor uitgaan en opvoeding	<ul style="list-style-type: none"> - Focus leeftijdsgroep waarschijnlijk net te jong om het over uitgaan te hebben - Zowel informatie over alcohol als over drugs
Informatie	http://www.cjgheerde.nl/showcourses.asp?xtitle=Pubers+en+alcohol&org_id=&web_id=157&cur_id=569&cat_id=5&from_map_id=

Wat:	Het gaat om vier cursusbijeenkomsten met een 'terugkombijeenkomst'. Ouders krijgen eerst een kennismakingsgesprek.
Titel:	Hellup, mijn kind kan niet zonder
Door:	Brijder (in Hoorn)
Doelgroep	Ouders en opvoeders waarvan de kinderen problematisch alcohol drinken, drugs gebruiken, gamen of gokken. Geen leeftijdsindicatie
Wanneer	Vanaf 13 april 2011
Inhoud	Onbekend. In persbericht wordt niet de link naar uitgaan gelegd
Evaluatie	Onbekend
Belang voor uitgaan en opvoeding	Onbekend. In persbericht wordt niet de link naar uitgaan gelegd
Informatie	http://www.echo.nl/wf-ho/buurt/redactie/1148391/kind.kan.niet.zonder/ Meer informatie op tel: 072-5272803 of preventie@brijder.nl.

Wat:	Cursus van 7 bijeenkomsten van 2,5 uur ten bate van het ondersteunen van ouders
------	---

Titel:	Beter omgaan met pubers
Door:	GGD Flevoland
Doelgroep	ouders die problemen ondervinden bij de dagelijkse opvoeding van hun kind; tussen 8-19 jaar
Wanneer	Vanaf 13 april 2011
Inhoud	<ul style="list-style-type: none"> - Verandering in de puberteit - Positieve aandacht en manieren van opvoeden - Ruzie voorkomen, luisteren naar uw puber - Ruzie voorkomen, praten met uw puber - Ruzie oplossen, overleggen met uw puber - Grenzen stellen en straffen
Evaluatie	Onbekend
Belang voor uitgaan en opvoeding	Onbekend. Het onderwerp uitgaan wordt in de webinformatie niet genoemd
Informatie	<p>http://www.ggd-flevoland.nl/client/1/?websiteid=1&contentid=1805&hoofdid=498</p> <p>Er zijn meer cursussen voor ouders van pubers. Meestal over algemene ontwikkelingen in de puberteit en hoe daarop door ouders is in te spelen. Soms heeft de cursus een focus op bepaald risicovol gedrag. Uit de beschrijvingen is niet op te maken of uitgaansopvoeding een onderdeel van de cursus is. Een dergelijke cursus zou daar wel aandacht aan kunnen besteden.</p> <p>Andere voorbeelden van pubercursussen voor ouders:</p> <p>Brein en Branie – Stichting consument en veiligheid (cursus voor ouders over risicovol gedrag in de puberteit 12-18 jaar)</p> <p>Een puber in huis (cursus voor ouders van onder andere BoumanGGZ, met onderdelen over drinken en drugs)</p> <p>Puber en genotmiddelen cursus voor ouders (BoumanGGZ)</p>

E Nazorgtrajecten

Wat:	Ouders worden betrokken bij nazorgtraject wanneer kind opgenomen wordt in ziekenhuis ten gevolge van overmatig alcoholgebruik
Titel:	Nazorgtraject voor ouder en kind Alcoholpoli
Door:	Reinier de Graaf en vier andere ziekenhuizen
Doelgroep	Ouders van kinderen die worden opgenomen in ziekenhuis naar aanleiding van alcoholgebruik
Wanneer	Lopend
Inhoud	<p>Ouder krijgt met kind een gesprek met een pedagogisch medewerker van het ziekenhuis. Voorlichting over gevaren en gevolgen van alcoholmisbruik.</p> <p>Nadat kind is ontslagen uit het ziekenhuis, krijgen ouder en kind een oproep voor twee gesprekken: een gesprek met de kinderarts en een gesprek met de psycholoog.</p>

	Uit beschikbare online informatie niet duidelijk of ouderinterventie gericht is op uitgaansopvoeding of alleen op matigen alcoholgebruik
Evaluatie	Ja. Belangrijkste conclusie: Goede nazorg helpt recidive voorkomen. In onderzoek zijn ook vragen gesteld over onder andere de drinklocatie
Belang voor uitgaan en opvoeding	<ul style="list-style-type: none"> - Mogelijk aandacht voor uitgaansopvoeding in deze interventie - Onderzoeksrapport
Informatie	<p>Website van partnership vroegsignalering en de deelnemende ziekenhuizen over de gezamenlijke poli's en de aanpak. http://www.polikliniekjeugdentalcohol.nl/home.html</p> <p>Folder over procedure voor ouders: http://www.polikliniekjeugdentalcohol.nl/index.php/documenten.html?file=tl_files/docs/Folder_ouders.pdf</p> <p>http://www.rdg.nl/index.php?id=4763</p> <p>Speciale Alcoholpoli voor jongeren in Weert : http://www.weert.nl/Smartsite.shtml?id=57628</p>

Wat:	Ouderbijeenkomst in het kader van alternatief straftraject
Titel:	Meer dan een biertje
Door:	Politie IJsselland, Tactus, Bureau Halt IJssel Vecht, gemeente Deventer en de Radboud Universiteit Onderdeel van project Minder drank, meer scoren
Doelgroep	Kinderen van 12-18 jaar die onder invloed van alcohol een strafbaar feit hebben gepleegd dat voor een Halt-procedure in aanmerking komt (vernieling, baldadigheid e.d.) en hun ouders.
Wanneer	Pilot: maart-december 2007 Onderzoek vanaf september Uitvoering: vanaf 2008
Inhoud	Tijdens de bijeenkomst met meerdere ouders komen de volgende onderdelen aan bod: <ul style="list-style-type: none"> - Informatie over het project - Wat zijn de risico's van alcohol voor jongeren - De invloed van alcohol op de hersenen, de gezondheid - Videoband over alcohol en opvoeden - Ervaringen uitwisselen met andere ouders - Hoe praat je met je kind over alcohol? - Hoe leer je je kind om verstandig met alcohol om te gaan?
Evaluatie	Projectplan vermeldt evaluatieonderzoek ism RUN
Belang voor uitgaan en opvoeding	<ul style="list-style-type: none"> - Niet specifiek over uitgaan - Zal wel vaak gebeuren naar aanleiding van een overtreding die tijdens of na het uitgaan is begaan - De ouderbijeenkomsten zijn mogelijk een ingang om uitgaansopvoeding op de kaart te zetten
Informatie	Brochure voor ouders met informatie over de ouderbijeenkomst:

	http://www.minderdrankmeerscoren.nl/data/FCK/File/0108%20FOLDER%20BIER%20OUDERS.pdf
	Brochure voor jongeren: http://www.minderdrankmeerscoren.nl/data/FCK/File/0108%20FOLDER%20BIER%20JONGEREN.pdf
	Projectplan http://www.hetccv.nl/binaries/content/assets/ccv/dossiers/uitgaan-en-recreeren/uitgaansoverlast/deventer---projectplan-meer-dan-een-biertje.pdf
	Nieuwsbrief uit 2008 http://www.tactus.nl/upload/news/TAC0142%20Nieuwsbrief2.pdf

Wat:	Ouderbijeenkomst in het kader van alternatief straftraject
Titel:	Boete of Kanskaart
Door:	Trimbos-instituut
Doelgroep	Ouders van kinderen tussen de 12 en 18 jaar die onder invloed van alcohol overlastgevend gedrag vertoonden en proces-verbaal kregen
Wanneer	
Inhoud	<ul style="list-style-type: none"> - Ouder – kind gesprek bij Bureau Halt - Training voor ouders - Invloed van alcohol op gedrag - Alcohol en opvoeding NB Voor de jongere is er een eigen traject met gesprekken en voorlichting
Evaluatie	Medio 2011 wordt een proces- en effectevaluatie opgeleverd over Boete- of Kanskaart
Belang voor uitgaan en opvoeding	Jongeren tussen 15-18 die aan deze trajecten meedoen, hebben mogelijk hun overtredingen begaan tijdens of na het stappen. Daarom zou het zinnig zijn om in de oudertrajecten niet alleen aandacht te hebben voor alcoholopvoeding maar ook in bredere zin, voor uitgaansopvoeding
Informatie	<ul style="list-style-type: none"> - De probleembeschrijving Boete- of kanskaart licht toe voor welke problemen en in welke situatie de aanpak vooral geschikt is - De procesbeschrijving Boete- of kanskaart geeft informatie over de uitvoering van de aanpak: de betrokken organisaties, hun rol en taken - Procesevaluatie Los van Drank Haltafdoening Alcohol, Jos Kuppens, Annemiek Nieuwenhuis, Henk Ferwerda, Bureau Beke, Ministerie van V&J, WODC, Den Haag 2011 - Halt Gelderland - NOG Veiligerhuis, thema jeugd – alcoholmatiging - Varianten in Kennemerland:

	<ul style="list-style-type: none"> - Nuchter op straat (Halt Kennemerland, Politie Haarlemmermeer, Brijder) - Wakkere ouders (Halt Kennemerland, politie Heemskerk en Uitgeest, Brijder)
--	--

Wat:	Folder voor ouders – op basis van Australische interventie
Titel:	Wietcheck
Door:	Trimbos-instituut, in samenwerking met Brijder Noord-Holland, Centrum Maliebaan, Context, Iriszorg, Jellinek, Mondriaan, Novadic-Kentron, Tactus en Verslavingszorg Noord Nederland
Doelgroep	Ouders van kinderen die met de Wietcheck te maken krijgen
Wanneer	Pilot 2011-2012
Inhoud	Informatie voor ouders van wie een kind mee doet aan de Wietcheck, een kortdurende interventie voor jongeren die regelmatig cannabis gebruiken en geen behoefte hebben aan hulp. De interventie bestaat uit twee gesprekken met een preventiewerker
Evaluatie	Pilot onderzoek wordt in 2013 afgesloten met een rapportage
Belang voor uitgaan opvoeding	Folder voor ouders gaat over het project niet over (uitgaans- of drugs)opvoeding. Een dergelijk traject voor kinderen biedt wel kans om het met ouders over (uitgaans)opvoeding te hebben
Informatie	http://www.trimbos.nl/nieuws/trimbos-nieuws/wiet-check-nieuwe-interventie-voor-jongeren

Literatuurlijst

Abar C, Abar B & Turrise R (2009). The impact of parental modeling and permissibility on alcohol use and experienced negative drinking consequences in college. *Addictive Behaviors*, 34, 542-547.

Abar C & Turrise R (2008). How important are parents during the college years? A longitudinal perspective of indirect influences parents yield on their college teens' alcohol use. *Addictive Behaviors*, 33, 1360-1368.

Allot K & Redman J (2006). Patterns of use and harm reduction practices of ecstasy users in Australia. *Drug and Alcohol Dependence*, 82, 2, 168-176.

Andersen MR, Leroux BG, Bricker JB, Rajan KB & Peterson AV Jr. (2004). Antismoking parenting practices are associated with reduced rates of adolescent smoking. *Arch Pediatr Adolesc Med*, 158(4), 348-52.

Dorselaer S van, Looze M de, Vermeulen-Smit E, Roos S de, Verdurmen J, Bogt T ter & Vollebergh W (2010). *HBSC 2009. Gezondheid, welzijn en opvoeding van jongeren in Nederland*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Engels RCME & Vorst H van der (2008). De rol van ouders in de ontwikkeling van het alcoholgebruik van adolescenten. *Verslaving*, 4 (3), 19-27.

Engels RCME, Vermulst AA, Dubas JS, Bot SM, & Gerris J. (2005). Long-term effects of family functioning and child characteristics on problem drinking in young adulthood. *European Addiction Research*, 11(1), 32-37

Fairlie AM, Wood MD & Laird RD (2011). Prospective protective effect of parents on peer influences and college alcohol involvement. *Psychology of Addictive Behaviors - advanced online publication*, doi: 10.1037/a0023879.

Graaf I de, Schulten I & Verdurme, J (2011). *Basiszorg Triple P voor ouders van tieners. Evaluatie van de implementatie en eerste effecten van Basiszorg Triple P*. Onderdeel van het project Roken, Alcohol en Cannabis & Opvoeding. Utrecht: Trimbos-instituut.

Graaf I de, Smit E & Verdurmen J (2007). *Uitstellen van alcoholgebruik en drugsgebruik door jongeren: Hoe stel je regels in de opvoeding?*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Graham ML, Ward B, Munro G, Snow P & Ellis D (2006). Rural parents, teenagers and alcohol: What are parents thinking?. *Rural and remote health*, 6, 383 (online).

Grossbard JT, Mastroleo NR, Kilmer JR, Lee CM, Turrise R, Larimer ME & Ray AE (2010). Substance use patterns among first-year college students: secondary effects of a combined alcohol intervention. *Journal of substance use treatment*, 39, 384-390.

Harakeh Z, Scholte RHJ, Vermulst AA, Vries H de & Engels RCME (2010). The relations between parents' smoking, general parenting, parental smoking communication, and adolescents' smoking. *Journal of Research on Adolescence*, 20, 140-165.

Harakeh Z, Scholte RHJ, Vries H de & Engels RCME (2005). Parental rules and communication: their association with adolescent smoking. *Addiction*, 100, 862-870.

Hasselt N van (red), Laar M van, Onrust S, Verdurmen J, Algra H, Jonge M de, Vermeulen E, Voorham L & Woudstra S (2010). *Preventie van schadelijk alcoholgebruik onder jongeren*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Hoof JJ van, Boom SGM van den & Jong MDT de (2011). Making sense of alcohol experiences Young adolescents' accounts of alcohol-related critical incidents. *Addictive Behaviors*, 36, 849-854.

Huiver RME, Engels RCME, Vermulst AA & Vries H de (2007). Is parenting style a context for smoking-specific parenting practices?. *Drug and Alcohol Dependence*, 89, 116-125.

Ichiyama MA, Fairlie AM, Wood MD, Turrissi R, Francis DP, Ray AE & Stanger LA (2009). A randomized trial of a parent-based intervention on drinking behavior among incoming college freshmen. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, supplement no. 16, 67-76.

Jones L, Hughes K, Atkinson MA & Bellis MA (2011). Reducing harm in drinking environments: a systematic review of effective approaches. *Health & Place*, 17, 508-518.

Jackson C & Dickinson D (2006). Enabling parents who smoke to prevent their children from initiating smoking: results from a 3-year intervention evaluation. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 160, 56-62.

Jackson C & Henriksen L (1997). Do as I say: parent smoking, antismoking socialization, parenting behaviors and smoking onset among children. *Addictive behaviors*, 22, 107-114.

Koning IM, Vollebergh WAM, Smit F, Verdurmen JEE, Eijnden RJJM van den, Bogt T ter, Stattin H & Engels RCME (2009). Preventing heavy alcohol use in adolescents (PAS): interventions offered separately and simultaneously. *Addiction*, 104, 1669-1678.

Kristjansson AL, James JE, Allegrante JP, Sigfusdottir ID & Helgason AR (2010). Adolescent substance use, parental monitoring, and leisure-time activities: 12-year outcomes of primary prevention in Iceland. *Preventive Medicine*, 51(2), 168-171.

Larimer ME, Turner AP, Anderson BK, Fader JS, Kilmer JR, Palmer RS & Cronce JM (2001). Evaluating a brief alcohol intervention with fraternities. *Journal of Studies on Alcohol*, 62, 370-380.

Leeuw RNH de, Scholte RHJ, Vermulst AA & Engels RCME (2009). The relation between smoking-specific parenting and smoking trajectories of adolescents: How are changes in parenting related to changes in smoking? *Psychology & Health*, 25(8), 999-1021.

Livingston JA, Testa M, Hoffman JH & Windle M (2010). Can parents prevent heavy episodic drinking by allowing teens to drink at home? *Addictive Behaviors*, 35, 1105-1112.

Mares SH, Vorst H van der, Vermeulen-Smit E, Lichtwarck-Aschoff A, Verdurmen JEE & Engels RC (in druk). Results of the 'In control: No alcohol!' pilot study. *Health Education Research*.

Monshouwer K, Verdurmen J, Dorsselaer S van, Smit E, Gorter A & Vollebergh W. (2008). *Jeugd en riskant gedrag 2007. Kerngegevens uit het Peilstationsonderzoek Scholieren*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Oud, M, Beer, M de & Schulten, I (2012). *Middelspecifieke opvoedinterventies ter ondersteuning van ouders*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Patock-Peckham JA & Morgan-Lopez AA (2006). College drinking behaviors: Mediation links between parenting styles, impulse control, and alcohol related outcomes. *Psychology of Addictive Behaviors*, 21 (3), 297-306.

Passchier-Vermeer W & Steenbekkers JHM (2001). *Gehoorschade door popmuziek; popconcerten, houseparty's en discotheken*. Leiden: TNO, publicatie nr. 2001-149.

Quinn PD & Fromme K (2011). The role of person-environment interactions in increased alcohol use in the transition to college. *Addiction*, 106, 1104-1113.

Ray AE, Turrisi R, Abar B & Peters E (2009). Social-cognitive correlates of protective drinking behaviors and alcohol-related consequences in college students. *Addictive Behaviors*, 34, 911-917.

Schelleman-Offermans K, Kuntsche E & Knibbe RA (2011). Associates between drinking motives and changes in adolescents' alcohol consumption: a full cross-lagged panel study. *Addiction*, 106, 1270-1278.

Srebnik D, Kovalchick D & Elliott L (2001). Initial findings from parent party patrol: an intervention to reduce adolescent substance use through reduced involvement in unchaperoned parties. *Journal of Drug Education*, 32 (1), 13-20.

Statline.cbs.nl (2005). *Cijfers 1 januari 2005 (tijdsbesteding per dag)*. Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Testa M, Hoffman JH, Livingston JA & Turrisi R (2010). Preventing college women's sexual victimization through parent based intervention: a randomized controlled trial. *Society for Prevention research*, 11, 308-318.

Turrisi R & Ray AE (2010). Sustained parenting and college drinking in First-Year Students. *Developmental Psychobiology*, 52, 286-294.

Turrisi R, Abar C, Mallett KA & Jaccard J (2010). An Examination of the Mediation Effects of Cognitive and Attitudinal Factors of a Parent Intervention to reduce College Drinking. *Journal of Applied Social Psychology*, 40 (10), 2500-2526.

Turrisi R, Larimer ME, Mallett KA, Kilmer JR, Ray AE, Mastroleo NR, Markman Geisner I, Grossbard J, Tollison S, Lostutter TW & Montoya H (2009). A Randomized Clinical Trial

Evaluating a Combined Alcohol Intervention for High-Risk College Students. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 70, 555-567.

Turrisi R, Jaccard J, Taki R, Dunnam H & Grimes J (2001). Examination of the short-term efficacy of a parent intervention to reduce college student drinking tendencies. *Psychology of Addictive Behaviors*, 15(4), 366-372.

Van den Eijnden RJJM, Mheen D van de, Vet R & Vermulst A (2011). Alcohol-specific parenting and adolescents' alcohol-related problems: the interacting role of alcohol availability at home and parental rules. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 72 (3), 408-417.

Vermeulen-Smit E, Eijnden R van den, Verdurmen J, Spruijt R & Schulten I (2010). *Integrale aanpak opvoedingsadviezen ten aanzien van roken, drinken, drugsgebruik, seksueel risicogedrag en gehoorschade*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Vorst H van der, Smit E & Eijnden RJJM van der (2010). Rook- en alcoholspecifieke opvoeding – de huidige stand van zaken op het gebied van onderzoek en preventie. *Kind en Adolescent*, 4, 225-265.

Vorst H van der, Engels RC, Meeus W, Dekovic M, & Leeuwe J van (2005). The role of alcohol-specific socialization in adolescents drinking behaviour. *Addiction*, 100 (10), 1464-1476.

Walls ThA, Fairlie AM & Wood MD (2009). Parents do matter: a longitudinal two-part mixed model of early college alcohol participation and intensity. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 70, 908-918.

Wood M, Fairlie AM, Fernandez AC, Borsari B, Capone C, Laforge R & Carmona-Barros R (2010). Brief motivational and parent interventions for college students: a randomized factorial study. *Journal of consulting and clinical psychology*, 78 (3).

Wood MD, Read JP, Mitchell RE & Brand NH (2004). Do parents still matter? Parent and peer influences on alcohol involvement among recent high school graduates. *Psychology of Addictive Behaviors*, 18 (1), 19-30.

Zundert RMP van, Vorst H van der, Vermulst AA & Engels RCME (2006). Pathways to alcohol use among Dutch students in regular education and education for adolescents with behavioral problems: The role of parental alcohol use, general parenting practices, and alcohol-specific parenting practices. *Journal of Family Psychology*, 20, 456-467.

‘Uitgaan en opvoeding’ is een literatuur- en expertstudie naar de rol van ouders bij de preventie van middelengebruik en ander risicogedrag van uitgaande jeugd van 16 jaar en ouder. Sinds 2006 richten leefstijlcampagnes en preventieactiviteiten zich in toenemende mate op ouders. Het Trimbos-instituut, Stivoro, de Radboud Universiteit, het Nederlands Jeugdinstituut en de Universiteit van Utrecht werken samen aan de ondersteuning van opvoeders rond de thema’s roken, alcohol en cannabisgebruik. De focus van onderzoek, interventieontwikkeling en implementatie heeft de afgelopen jaren gelegen op opvoedingsondersteuning voor kinderen tot 16 jaar. Daarmee zijn goede resultaten geboekt: onder 12-14 jarigen is er een dalend middelengebruik te zien. De invloed van ouders op het middelengebruik van hun kind van 16 jaar en ouder heeft nog weinig aandacht gehad. Deze studie laat zien dat ouders het middelengebruik van hun kind boven de zestien via vergelijkbare strategieën kunnen beïnvloeden. De uitgaanscontext lijkt daarvoor een goede ingang te bieden. Onderzoek naar enkele buitenlandse interventies voor de oudere leeftijdsgroep laten positieve resultaten zien. In de Nederlandse praktijk zijn verschillende initiatieven ontwikkeld rondom uitgaan en opvoeding, maar een goed onderbouwde bewezen effectieve interventie is er nog niet.